Югозападен Университет „Неофит Рилски“ - Благоевград
Философски факултет
Катедра „Психология“

Благовеста Димитрова Дафкова

Креативност, мотивация и родителска подкрепа при ученици от начална училищна възраст

АВТОРЕФЕРАТ

към Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по област на висше образование 3. Стопански, правни и социални науки; професионално направление 3.2. Психология, Докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Научен ръководител: доц. д.н. Стоил Мавродиев

БЛАГОЕВГРАД, 2023

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Психология” при Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград. Благовеста Дафкова е отчислена с право на защита като редовен докторант по „Педагогическа и възрастова психология”.
Дисертацията и материалите по защитата са на разположение в катедра „Психология“, кабинет – 349 (секретар)

Дисертационната работа съдържа 212 стандартни страници, включително използвана литература и приложения на методическия инструментариум. Разработката е онагледена с 30 таблици, 11 фигури и 102 графики.
Библиографията съдържа 96 заглавия, от които 82 на кирилица, 14 на латиница.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 27.01.2023 г. от 13,30 часа в Заседателна зала, Ректорат, на открито заседание пред Научно жури в състав: проф. д-р Станислава Стоянова, доц. д-р Наташа Ангелова, проф. д.п.н. Румен Стаматов, доц. д-р Добрин Добрев, доц. д-р Манол Манолов.

УВОД

Постъпването в училище е период по време на който децата се адаптират към новата си социална роля, новите дейности които следва да изпълняват и начина по който трябва да общуват с останалите. Специфична характеристика на съвременните ученици е склонност към създаване и споделяне на информация в интернет пространството, нелинейно визуално мислене, както и склонност към учене чрез правене, на база екипна ориентираност. Провежданата през последните години реформа в предучилищното образование, е насочена към осъвременяване на начините на провеждане на обучението, чрез развитие на компетентностния подход, включен във всички образователни направления. Един от акцентите в провежданата политика е формиране на компетентности, необходими на детето за изграждането му като личност, отговаряща на изискванията на съвременното общество.

Актуалността на темата се определя от намаляващата мотивация на учениците по време на учебния процес и необходимостта от използване на иновативни подходи за насърчаване на креативността и творчеството в начална училищна възраст.

Цел на настоящия дисертационен труд е да се изследва мотивацията и креативността на учениците в начална училищна възраст и да се предложи модел за повишаването им.

За постигане на заложената цел бе необходимо изпълнението на 6 **задачи**.

Предмет на изследване са възможностите за повишаване на мотивацията и креативността на съвременните ученици от начален етап.

Обектът и хипотезите сщо са посочени в уводната част.

ГЛАВА I

Литературен обзор

1.Възрастови особености при ученици от начална училищна възраст.

1.1 *Себепознание и емоционално развитие*

Периодът на началната училищна възраст е характерен с *„взаимодействието между психичното развитие и социалното поведение*“ (Milarova), в който се формират предпоставки за развитие на детската личност. Достигането на детето до училищна зрялост се свързва с постигането на умствено и физическо развитие, което позволява

активното му социализиране в образователната институция. Възрастта 7-12 години се определя от повечето автори като ранна или начална училищна възраст. Ранната училищна възраст е период на развитие на волята и самодисциплината. Противоречието между „искам“ и „трябва“ се задълбочава, като детето се учи да отлага изпълнението на желанията си след изпълнението на задълженията. Развива се способността да се „*насочва вниманието там, където е потребно и нещо повече, да се задържа там по-продължително време“* (Georgiev, 2005, с. 60). Според Жан Пиаже *„интелектът разкрива жизненото отношение на детето към света. Разбирането на езика, на перцепцията, на моралните съждения не е възможно извън интелекта и неговото стадийно развитие... Интелектът се развива в пространството на взаимодействието на детето с външния свят“.* Стадият на формалните операции се характеризира със способността да се формулират хипотези, да се мисли абстрактно и систематично. Концепцията на Пиаже за пряка връзка между детското развитие и развитието на интелекта не се споделя от всички изследователи. Ерик Ериксон застъпва т.нар. епигенетичен принцип, според който човешкото развитие има общ базисен план включващ различни части. Всяка част има своя възход в определен период, докато не се проявят всички части на цялото.

1.2 Познавателно и комуникативно развитие

Познавателното и комуникативното развитие на учениците от начална училищна възраст, освен чрез общуването с връстниците, се насърчава и в самия образователен процес. Формирането на комуникативноречевите умения в начална училищна възраст се осъществява, чрез:

- Нагледност на учебното съдържание, позволяващ стимулиране на въображението при учениците и проява на творчество при описание на изучаваните дейности и процеси.
- Използване на практически дейности за насърчаване на речевата дейност, като беседа, устно разказване, игрови подход и др. (Stamenova, 2021, с. 284).

Чрез познавателното и комуникативното развитие се насърчава установяване на връзката между *„чувствата и разума“* (Stancheva, 2013, с. 152), като се усвояват и умения за управление на собствените емоции и формиране на емоционална интелигентност.

1.3 *Учене и игра*

Специфична характеристика на съвременните ученици е склонност към създаване и споделяне на информация в интернет пространството, нелинейно визуално мислене, както и склонност към учене чрез правене, на база екипна ориентираност (Peicheva-Forsait, Qnkova, 2016, с. 6). Важно значение в процеса на усвояване на социални умения при учениците от начална училищна възраст има играта. Игровият подход в обучението позволява съчетаване на традиционни методи на преподаване с използване на информационни и комуникационни технологии, което формира умения у учениците за работа в екип и ефективно взаимодействие с останалите ученици в класа. Използването на игри предоставя възможност за разбиране на емоциите на другите, усвояване на умения за аргументирана защита на своята гледна точка и контролиране на собствените емоции. Игрите в учебния процес ограничават агресивните прояви, намаляват напрежението и възникващите конфликти (Penkova, 2014, с. 138). Използването на игри в началния етап е подходящо предвид спецификите в ученето на учениците от Z-поколението. При съвременните ученици се поражда необходимост от използване на различни методи за преподаване, за плавно усвояване и задържане на вниманието при усвояването на новите знания и прилагането им на практика.

1.1 Креативност и творчество на ученици от начална училищна възраст

1.2.1 *Основни направление на творческо възпитание*

Творчеството е сложен феномен, чийто продукт се получава от специфични личностни характеристики и качества, свързани с възприемане и пресъздаване по нов и оригинален начин. Съществуват различни дефиниции за творчеството в зависимост от това дали се изследва процесът или продуктът от творчеството. Неповторимостта на творческия процес се свързва с проява на когнитивни процеси в индивидите, на база специфика във възприятието, по отношение на обекти, дейности и явления. Самото въображение на твореца е индивидуално пресъздаване на действителността, което е плод на развитието на интелекта и творческите способности. Развитието на творческите способности на учениците е необходимост за формирането им като личности. Творческото преподаване насърчава формирането на мислещи и търсещи информация деца, което формира креативното им мислене. Самото педагогическо взаимодействие, което се осъществява между учителите и учениците не следва да бъде единствено процес на преподаване и усвояване на знания, а *„процес, който е ориентиран към творческо развитие на*

детската личност“ (Racheva, 2017, с. 140). Основните подходи към творческо възпитание са три, като в основата им е насърчаване на детската креативност.

Таблица 1. *Подходи за творческо възпитание (Veleva, 2012, с. 47-48)*

Творчески подход	Характеристика
Подход, който чрез игрови подход се насърчава детското творчество	При този подход не се обособява отделна творческа система, а креативността на децата се насърчава чрез играта.
Подход за организиране на творческа среда	Основната му цел е създаване на такава атмосфера, която да насърчи детското творчество.
Подход, насочен към създаване на технология, чрез която да се управляват творческите процеси	Целта на подхода е насърчаване на творческото мислене.

Емоционалното отношение на учениците в творческия процес, е предпоставка за високата им креативност, въображение и фантазия.

1.2..2 Стимулиране на креативност и творчество на ученици от начална училищна възраст

Методите, които се използват за насърчаване творчеството и креативността на учениците от начален етап, са насочени към:

- създаване на чувство на радост от творческия продукт, чрез преживяване на положителни емоции от процеса на творчество;
- използване на креативно мислене, при всяка поставена от учителя задача;
- формиране на отношение като към ценност към създадените продукти от творческата дейност;
- насърчаване на детското любопитство;
- желание за себеутвърждаване.

За насърчаване на творчеството важно значение има използването на евристични подходи. Евристиката може да се приложат на учениците от начален етап, прилагане на принципи на творческото мислене и използване на творчески методи в образователния процес. Други методи, подходящи за развитие на творчеството са методите на асоциациите, при които учениците отново използвайки въображението си следва да

кажат на учителя с какво свързват посочена от него дума. Оценяването на асоциациите се определя от равнището на оригиналност на предложените идеи от децата и сходството, което идеите имат с първоначално поставената дума.

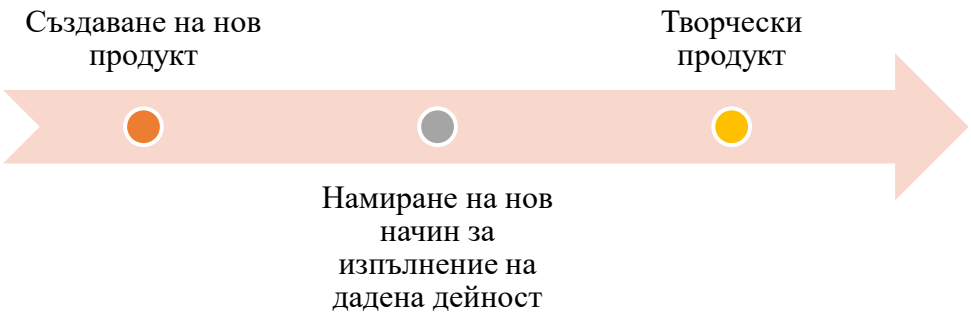

Фигура 1. *Творчески способности*

Креативността допринася за себеутвърждаване и желание за непрекъснато самоусъвършенстване. Проявата на креативност и творчество при ученици от начална училищна възраст предполага нагласа у учениците за проявена необходимост от създаването на нещо ново и уникално. Креативността показва индивидуалността на всеки ученик, възможността за адаптивност към промените в обкръжаващата го среда и желанието за непрекъснато усъвършенстване.

1.2 Мотивация на ученици от начална училищна възраст

1.2.1 Мотивация и мотивационни теории

Етимологията на думата „мотив“ се крие в нейния произход от латински с основни значения подбуда, подтик и повод за извършване на действие. Мотивът е вътрешен подтик, който кара човек да извърши някакво действие или да се въздържи от извършването му. Концепцията за мотива е тясно свързана с потребностите – източник на активности и основен двигател в поведението, като най-силните мотиви за действия, произтичащи от потребностите. Терминът „мотивиране“ от латински произход означава „раздвижване“. В съвременната психология с понятието мотивация се изразява насочената активност на личността относно нейната деятелност. Мотивацията е силата, която кара хората да действат по определен начин, да се отнасят по определен начин към някого или нещо в конкретна ситуация и начин, който е избран от самите тях (Balevska,

Simeonova, с. 91). По своята същност мотивацията е степен на желание и избор на дадена личност, която е необходима, за да се предприеме едно или друго поведение, изразяващо се в активна насоченост на личността. В зависимост от стимулите на въздействие мотивацията бива два основни вида – вътрешна и външна, на база която се дефинира и изборът на предприеманите действия.

Таблица 2. *Видове мотивация (Dimitrov, 2018, с. 1-9)*

Вътрешна мотивация	**Външна мотивация**
Поражда се от личността и води до чувство за автономия и цел.	Поражда се от вън по отношение на личността и може да включва наказания, награди и други компенсации.
Вътрешно-мотивирано поведение, създаващо чувство за удовлетвореност, задвижвано от интереса или удоволствието от самата задача.	Характеризира се с влияние на външни фактори, насочващи поведението.
Вътрешните стимули имат дълготраен ефект, когато не са наложени от вън, а са присъщи за личността.	Външните стимули имат бърз и силен ефект, който рядко е продължителен.

1.3.2. *Мотивационни теории*

Изследването на мотивацията извежда различни мотивационни теории, класифицирани в две основни групи:

- съдържателни;
- процесуални.

Съдържателните мотивационни теории дават отговор на въпроса какво се мотивира, като се основават на човешките потребности и значението им за мотивацията. Процесуалните теории включват механизмите за мотивиране и дават отговор на въпроса как да се мотивира *(таблица 3).*

Таблица 3. *Съвременни мотивационни теории (Terziev, Mladenov, с. 16)*

Съдържателни теории	**Процесуални теории**

• Йерархия на потребностите – А. Маслоу • Двуфакторна теория на Ф. Херцнерг • Теория на потребностите на Мак-Клелънд • ERG-теория на Алдерфер	• Теория на очакването на В. Врум • Теория на справедливостта • Модел на Л. Портър и Е. Лоулър

Освен динамиката, породена от развитието на информационните технологии, особеностите в психическото развитие на подрастващите, са фактор, оказващ влияние върху техните потребности, определяни от начина на въздействие на средата в която се развиват и оформянето на тяхната индивидуалност (Angelova, 2014, с. 1-18). Средата на подрастващите им помага да идентифицират собствените си потребности, да формулират ценностите си и да мотивират реализирането на бъдещите си цели. Взаимоотношенията между членовете от най-близкото обкръжение и тяхното културно равнище оказват влияние върху бъдещата насоченост на учениците. Социалната среда на учениците от начален етап включва семейната среда, референтната им среда (формирана от най-близките членове) и училищната среда. Всички те оказват влияние, което може да бъде целенасочено или непланирано (хаотично). Целенасоченото въздействие се осъществява с цел усвояване на определени модели на поведение и формиране на качества, които да съответстват на утвърдените социални норми на поведение в обществото. От своя страна, въпреки, че хаотичното въздействие не е предварително планирано, то оказва влияние върху поведението на подрастващите. И двата вида въздействие на социалната среда довеждат до формиране на детската личност и я мотивират към постигане на личностни и социални цели

1.3.3. Особености в изграждането на устойчива мотивация за развитие на творческия потенциал

Положителната мотивация на ученика е важна, както за неговия личен успех в усвояването на знания и придобиването на компетентности, така и в педагогическата дейности на учителя. Мотивите за учене определят стремежът на ученика към учебната

дейност, като могат да бъдат дефинирани две групи мотиви. Групите мотиви на ученика са познавателни и социални (Kuteva, 2018). Познавателните мотиви са свързани със съдържанието на учебната дейност и нейните дейности

Положителната мотивация на учениците се свързва с нуждата им от овладяване на знания и усвояване на компетентности в учебния процес. Отрицателното отношение към образователната институция и ученето като цяло може да бъде причинено от различни фактори, като неизградени навици за учене от страна на родителите, неефективна организация на учебния процес, неправилно поднасяне на учебното съдържание и мн. др. Важен аспект е, че върху мотивацията на учениците силно въздействие оказва и очакванията на неговите родители. Едни от най-ефективните стратегии, които повишават мотивацията на учениците са свързани със средата на учене; поставянето на цели, които са реалистични; подкрепа на инициативността и осъществяването на ефективна обратна връзка.

1.4. Родителите като фактор за насърчаване на креативността и мотивацията

1.4.3. Взаимоотношенията родител – дете като фактор за детското развитие

В психоемоционалният растеж на детето, родителят създава специфични взаимоотношения, изразяващи съчувствие, състрадание, себеотдаване и сътрудничество. Диадата „родител – дете“ създава специфични взаимоотношения, в който родителят се превръща в посредник между детето и обкръжаващата го среда, за да му помогне да усвои ценности и норми, приемливи за обществото и да се социализира. Всеки родител има своя система на възпитание, в основата на която са индивидуалните разбирания за ценности, приемливо поведение и взаимоотношение с околните. Междуличностните взаимоотношения, изградени в границата на семейството са ръководещи за възпитанието на подрастващите, като ролята на родителите определя индивидуален поведенчески модел, отговарящ на различна възпитателна форма. Структурата на изградените възпитателни отношения и функционално-ролевите позиции на двамата родители определят семейното възпитание и изграждането на ценности на семейството, като самостоятелна социализираща система. Проблемните взаимоотношения между дете и родител могат да доведат до проява на различни смущения в психиката на детската личност. Според Стаматов, родителското поведение се представя чрез две измерения – емоционално отношение и контрол.

1.4.4. Родителски стилове и влиянието им върху мотивацията на децата

Американският психолог Диана Баумринд въвежда категорията *„родителски стил“ в психологията на развитието, като изследваният от нея модел на родителство, описва родителският стил като „комплекс от поведенчески реакции на родителите, които създават атмосферата на взаимодействията родител – дете в различни ситуации“* (Papazova, Garvanova, 2017, с. 428). Родителският стил, според теорията на Баумринд, включва цялостното поведение на родителя и използваните от него методи и способи, за да се постигне желаното поведение на детето. Теориите за родителския стил първоначално се свързват с изследванията на Д. Локе от 1963 г. и Жан Жак-Русо, извеждащи нуждата образованието да се дефинира от начина на взаимодействие на детето със заобикалящия го свят. Maccoby и Martin установяват влиянието на родителския стил върху просоциалното поведение на ученици и показаните от тях резултати в училищното обучение, поради което извеждат необходимостта от насърчаване на положително отношение и оказване на подкрепа от страна на родителите (Karckay, 2009, с. 1469).

Диана Баумринд, доразвива модела на родителските стилове на Maccoby и Martin, като създава модификация на стиловете, която е една от най-прилаганите, в съвременното общество.

Според авторът Р. Стаматов, базирайки се на теорията и изследванията на Баумринд, достига до извода, че авторитетният родителски стил оказва положително влияние върху взаимоотношенията между родителя и детето, за разлика от авторитарния, при който се наблюдава отрицателното влияние и проява на по-ниски академични постижения на децата, особено изразени при момичетата (Stamov, с. 399-340). Отрицателно въздействие върху децата оказва и пренебрегващият стил, при който децата са с ниска самооценка, често са агресивни и импулсивни в решенията и действията си, изпитват тревожност и тъга.

1.4.5 ***Роля на родителите за развитие на творческото мислене***

Семейната среда е основен фактор, въздействащ върху детското развитие, по отношение на:

- грижите за детското здраве;
- осигуряването на ежедневен, подходящ за детското развитие, режим;
- стимулирането на психическото развитие и потенциал;

- овладяването на социалните норми;
- регулирането на детското поведение;
- формирането на ценности.

Ако междуличностните взаимоотношения в семейството не са удовлетворителни, това е сигнал за определени причини, които не го позволяват. Затова като приоритетна функция на семейството е осигуряване на благополучие на детето в рамките на своите граници, като естествена среда за формиране на ефективно възпитание. Това изисква родителите да се съобразяват с определени закономерности, оказващи влияние върху формирането на детската личност в процеса на възпитателно взаимодействие и междуличностна комуникация.

Формирането на детската личност, под влияние на родителското поведение, понякога се характеризира с промяна на психичното състояние на детето и проява на тревожност, депресивни състояния и невротичност.

1.5.1. Родителите като пълноправни участници в образователния процес. *Комуникация между учители и родители*

Приоритет на обществото ни е осигуряването на възпитание и формирането на активна личност, умееща самостоятелно да мисли, да умее гъвкаво да се адаптира към променящите условия, както и да намира способи за адаптация и самореализация. Поради това през последните години законодателството в страната ни извежда важното участие на родителите в процеса на възпитаване на подрастващите и сътрудничеството им с образователните институции за адаптация, формиране на социални умения и навици и утвърждаване в социалното обкръжение (Dicheva, 2020, с. 206)

Включването на родители в различни форми на педагогическо взаимодействие с училището осигурява възможност за по-плавна адаптация на детето от семейната среда към средата на образователната институция, като подкрепата на родителите стимулира детето за активно участие в образователния процес и му осигурява емоционален дискомфорт (Angelova, с. 2). Редица научни изследвания потвърждават важността на родителите в процеса на приобщаващо образование на детето, както и емоционалната сигурност и привързаност, която детето е получило в семейната среда и развитието на неговите познавателни способности и интерес към изучаване на заобикалящия го свят (Slavova, с. 2).

1.5.2. Развитие на взаимодействието между образователната институция и родителите за насърчаване на креативността и мотивацията

Креативността е процес в който се създават идеи, стимулира се развитието на личностния потенциал, с цел утвърждаване на поведение с използване на креативно мислене. Постоянното усъвършенстване на креативната личност позволява усвояване на опит за установяване на връзки между ситуации и знания. Креативността се състои от четири взаимосвързани елементи, които следва непрекъснато да се развиват и усъвършенстват.

Насърчаването на креативността изисква непрекъснато обогатяване на познанията в дадена област и развитие на общата култура. Според Л. С. Вигоцки *„във всички периоди на детското развитие творческото въображение работи по особен начин,* свойствен именно на дадената степен от развитието на детето“ (Vigotski, 1982, с. 42). Началният етап е период, в който чрез учебният процес учениците получават знания и усвояват умения за разпознаване на предмети и явления от заобикалящия ги свят, научават факти за техните признаци и свойства, начин на употреба и специфика. Любопитството към заобикалящия свят, повишава мотивацията за учене, увеличава наблюдателността и желанието за получаване на повече информация. Сравнението с останалите връстници и стремежът да не изостанат от техните умения, насърчава креативността, като в този процес съществено влияние имат както родителите, така и образователната институция.

ГЛАВА II

Методология за провеждане на психологическото изследване

2.1. Цел, задачи и хипотеза на психологическото изследване

Цел на настоящия дисертационен труд е да проследи съществува ли връзка между родителската подкрепа и повишаване на креативността и мотивацията при ученици от начална училищна възраст, чрез предложена *Програма за повишаване креативността и мотивацията*.

За постигане на заложената цел е необходимо изпълнението на следните организационни и изследователски **задачи**:

- Да се изготви инструментариум за провеждане на изследването.
- Да се изготви програма за повишаване креативността и мотивацията на учениците в начална училищна възраст.
- Да се проведат изследвания.

- Да се анализират резултатите от проведеното изследване и да се формулират изводи, включително и насочени към за практиката.

Хипотези:

1. Допускаме, че предложената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* ще доведе до значими промени в мотивацията на учениците (от ЕГ) в начална училищна възраст.
2. Допускаме, че предложената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* ще доведе до значими промени в креативността на учениците (от ЕГ) в начална училищна възраст.
3. Допускаме, че при контролната група няма да се установят значими промени по отношение мотивацията и креативността след повторното изследване.

2.2. Предмет и обект на психологическото изследване

Предмет на изследване са възможностите за повишаване на мотивацията и креативността на съвременните ученици от начален етап.

Обект на изследване са 100 ученици ученици от училища в гр. Благоевград. След първичното изследване с инструментите за креативност и мотивация изследваните лица са разделени на две групи – експериментална (ЕГ) и контролна (КГ), като групите са формирани така, че креативността и мотивацията да не се различават значимо между двете групи. След това с ЕГ се прилага разработената Програма за повишаване на креативността и мотивацията при ученици от начална училищна възраст. Повторното изследване с инструментите за креативност и мотивация включва отново децата и от ЕГ и от КГ, като се прави анализ на различията между групите.

2.3. Методи и методика на психологическото изследване

2.3.1. Тестове за измерване на креативността и творческото мислене

За измерване на креативността и творческото мислене са приложени два теста:

2.3.1.1. Тест за креативност на Уилямс

Чрез прилагане на теста се извършва диагностика на креативността. Подходящ за прилагане е при деца и ученици на възраст от 5 до 17 години. За решаване на теста на

учениците от начален етап се предоставят работни листове с тестови задачи (Приложение № 4) и по преценка на учителя флумастери или моливи.

Времето за решаване на теста е 25 минути. Основна цел е децата да довършат рисунките на работните листове по своя преценка, като добавят различни детайли. Оценяването на резултатите от теста се осъществява на база оценка от учителя на:

- Лекота с която учениците довършват рисунките.
- Гъвкавост по отношение на промените в първоначално предоставените рисунки.
- Оригиналност на идеите.
- Симетрия на изображенията.
- Добавено наименование на изображението (Тест за креативност на Уилямс).

Според Уилямс изследваните с инструмента *четири когнитивни фактори за дивергетно мислене* тясно корелират с творческите прояви на личността. Това са:

1) Лекота;
2) Гъвкавост – способност за промяна;
3) Оригиналност;
4) Разработеност.

Обработка на теста

Когнитивни фактори:

1). ***Лекота*** – продуктивност, определя се чрез изброяване количеството рисунки, които детето е успяло да нарисува, независимо от тяхното съдържание;

Обосновка: творческите личности работят продуктивно, с това е свързана по-развитата лекота на мислене. Диапазонът на възможните балове е 1-12 /по един бал за рисунка/.

2). ***Гъвкавост*** – брой на измененията на категорията на рисунката, започвайки от първата рисунка. Възможни са 4 категории:

- живо /ж/ - човек, лице, цвете, дърво, растение, плодове, животно, насекомо, риба, птица и пр.

- механично, предметно /м/ - лодка, космически кораб, велосипед, кола, инструмент, играчка, оборудване, мебел, предмети от домашния бит, съдове и пр.

- символично /с/ - буква, цифра, название, герб, флаг, символични обозначения и пр.

- видово, жанрово /в/ - град, шосе, къща, двор, парк, космос, планини и пр.

Обосновка: творческите личности по-често предпочитат да променят нещо, отколкото инертно да се придържат към един и същ начин или категория. Мисленето им не е фиксирано, а подвижно. Диапазонът от възможни балове е от 1 до 11 в зависимост от това колко пъти ще се променя категорията на картинките, без да се брои първата.

3). ***Оригиналност*** – местоположение /отвътре – отвън на стимулната фигура/, върху която се изпълнява рисунката.

Най-оригинални са тези рисунки, които включват рисуване и отвътре, и отвън на стимулната фигура.

Обосновка: по-некреативните хора обикновено игнорират затворената фигура-стимул и рисуват ъзвън границите й, т.е. рисуването е само отвън. По-креативните хора ще работят вътре в заттворената фигура. Най-креативните хора ще синтезират, обединяват, няба да ги сдържа никакъв затворен контур, т.е. рисуването ще бъде и отвън, и отвътре на стимулната фигура.

- 1 бал — рисуват само отвън;
- 2 бала — рисуват само отвътре;
- 3 бала — рисуват и отвън, и отвътре.

Общият бал по оригиналност /О/ е равен на сбора от баловете по този фактор от всички рисунки.

4). ***Разработеност*** – симетрия-асиметрия, къде са разположени детайлите, правещи рисунката асиметрична.

0 бала – симетрично вътрешно и външно пространство;

1 бал – асиметричност извън затворения контур;

2 бала бала – асиметричност вътре в затворения контур;

3 бала – пълна асиметричност: различни външни детайли от двете страни на контура и асиметричност вътре в затворения контур.

Общият бал по разработеност /Р/ е равен на сбора от баловете по този фактор от всички рисунки.

5). ***Наименование*** – богатство на словния запас /брой на думите, използвани в наименованието/ и способност за образно предаване същността на изобразеното на рисунките /пряко описание или скрит смисъл, подтекст/

0 бала – не е написано наименование;

1 – наименование от една дума, без пояснения;

2 бала – словосъчетание, няколко думи, отразяващи това, което е на картинката;

3 бала – образно наименование, изразяващо повече, отколкото е показано на картинката, т.е. скрития смисъл.

Общият бал по наименование /Н/ е равен на сбора от баловете по този фактор от всички рисунки.

Краен резултат: събират се баловете от всички фактори. Максимално възможният общ сумарен бал е 131.

2.3.1.2. Тест за креативност Torrance, диагностика на творческото мислене

Тестът на Торенс е предназначен за лица на възраст от 5 години. Този тест се състои от три подтеста. Отговорите на всички задачи се дават под формата на рисунки и надписи.

Дават се 10 минути за завършване на всеки подтест, но според много психолози времето за изпълнение на задачата може да бъде неограничено, тъй като творческият процес включва свободната организация на временния компонент на творческата дейност. Художественото ниво на изпълнение в рисунките не се взема предвид.

Подтест 1. Нарисувай картина. Субектът е помолен да нарисува картина, докато основата на рисунката е цветно овално петно, изрязано от цветна хартия. Субектът избира цвета на овала независимо от предложените опции. Фигурата на стимула има формата и размера на обикновеното кокоше яйце. Необходимо е също така да дадете име на вашата рисунка.

Подтест 2. „Завършване на фигурата“. Субектът е помолен да завърши рисуването на десет незавършени фигури на стимул. И също така измислете име за всяка снимка.

Подтест 3. Дублирани линии. Стимулиращият материал е 30 двойки успоредни вертикални линии Въз основа на всяка двойка линии е необходимо да се създаде някакъв вид (неповтарящ се) чертеж.

След завършване на всички уроци резултатите се обработват. Общата обработка на теста включва оценка на пет показателя:

- „плавност“;
- „оригиналност“ "- най-значимият показател за креативност;

- „разработване“;
- „устойчивост на затваряне“;
- „абстрактност на имената“ (https://goaravetisyan.ru).

За да получим крайния резултат, трябва: да сумирате всички точки, получени при оценката на всичките пет фактора („плавност“, „оригиналност“, „абстрактно име“, „разработка“ и „затваряне“) и да разделите тази сума на пет.

2.3.2. Диагностика на мотивация за учебна дейност Тест „Незавършени изречения” (А. Б. Орлов)

Методиката се отнася към групата проективни методи. На детето се предлага набор от незавършени изречения и му се предлага да ги завърши. В своите спонтанни отговори тестираният проектира вътрешните си качества под въздействието на провокационното начало (началната фраза) – по този начин възниква своеобразен ефект на проекция върху екран, които изобразява:

- скрити преживявания;
- дълбоки мотиви;
- отношението с към себе си и към близки хора;
- възприятието на значими събития в живота;
- преживявани страхове, чувство за вина (https://kunchev.blog.bg).

Методиката съдържа 25 недовършени изречения. Оценява се всяко завършено изречение от позиция на изразеното от детето отношение - положително или отрицателно и се отнася към един от четирите показателя за мотивация за учене:

1). Вид личностно значима дейност на ученика (учение, игра, труд и пр.).

2). Личностно значими за ученика субекти (учители, съученици, родители, които влияят върху отношението на детето към учебния процес.

3). Знак на отношение на ученика към ученето (положително; неутрално; отрицателно) съотношение между социалните и познавателните мотиви в ученето и тяхната йерархия.

4). Отношение на ученика към конкретни учебни предмети и тяхното съдържание.

Ако изреченията не съдържат изразено емоционално отношение към показателите за учебна мотивация, то те не се отразяват при анализа.

2.3.1. Анкетно проучване

Допълнителното анкетното проучване в изследването включва:

- Провеждане на анкета с учители (Приложение № 1).
- Провеждане на анкета с родители преди апробиране на Програмата за повишаване креативността и мотивацията на учениците в начална училищна възраст (Приложение № 2).
- Провеждане на анкета с родители след апробиране на Програмата за повишаване креативността и мотивацията на учениците в начална училищна възраст (Приложение № 3).

2.4. Етапи на изследване

Изследването преминава през следните етапи:

- Първи етап – теоретично проучване и анализ на достъпната литература – в периода януари – септември, 2019 г.
- Втори етап – подготовка на инструментариум за провеждане на психологическо изследване – октомври - март, 2020 г.
- Трети етап – провеждане на емпирично изследване:
  - о Провеждане на анкетно проучване на учители и родители – в периода април – юни 2020 г.
    - Провеждане на тестово изследване на учениците от ЕГ и КГ преди (през месец септември) и след програмата – (през януари 2021 г.).
  - о Провеждане на анкетно проучване сред родители – в периода февруари – март, 2021 г.
- Четвърти етап – обработка на резултатите – до м. октомври 2021 г.
- Пети етап – анализ на резултатите, извеждане на изводи и препоръки за практиката – до м. август, 2022 г.

2.5. Методи за обработка на резултатите

За обработка на получените резултати от анкетното проучване и проведените тестове, са използвани следните методи в SPSS, 19:

- Описателна статистика, честотен анализ;
- Хи-квадрат анализ;
- Тест на Ман-Уитни;
- T-test за независими извадки;
- Т-тест за зависими извадки;

2.6. Модел за повишаване мотивацията и креативността на учениците в начална училищна възраст

2.6.1. Същност и специфични характеристики на модела

Програмата за повишаване мотивацията и креативността на учениците в начална училищна възраст, включва прилагане на ИКТ средства в образователния процес. съвременното поколение ученици е т. нар. Z-поколение, което е израснало с използването на информационни технологии, превърнали се в част от ежедневието им. Улесненият достъп до информация променя стандартните роли на учител и ученици, в процеса на усвояване на информация, като ролята на учениците от пасивно слушащи и възприемащи информация, предоставена от учителя, се променя на активни участници в образователния процес. Поради това информационните и комуникационни технологии се превръщат в средство за обучение, развитие на подрастващите, възпитание, извършване на диагностика на усвоените знания и осигуряване на информация, нужна за осъществяване на учебния процес. Използването на технологии в обучението допринася за:

- формиране на подходящ психологически климат, за реализиране на учебните дейности;
- използване на разнообразни методи за обучение;
- ограничаване на еднообразието в учебния процес;
- насърчаване активното участие на учениците;
- осигуряване на гъвкавост в работата на учителя;
- бърз достъп до различна информация.

Освен, че улесняват процеса на обучение, използването на технологии насърчава и развитието на детската личност *(фигура 2)*.

Фигура 2. *Развитие на детската личност чрез използване на информационни и комуникационни технологии в образователния процес*

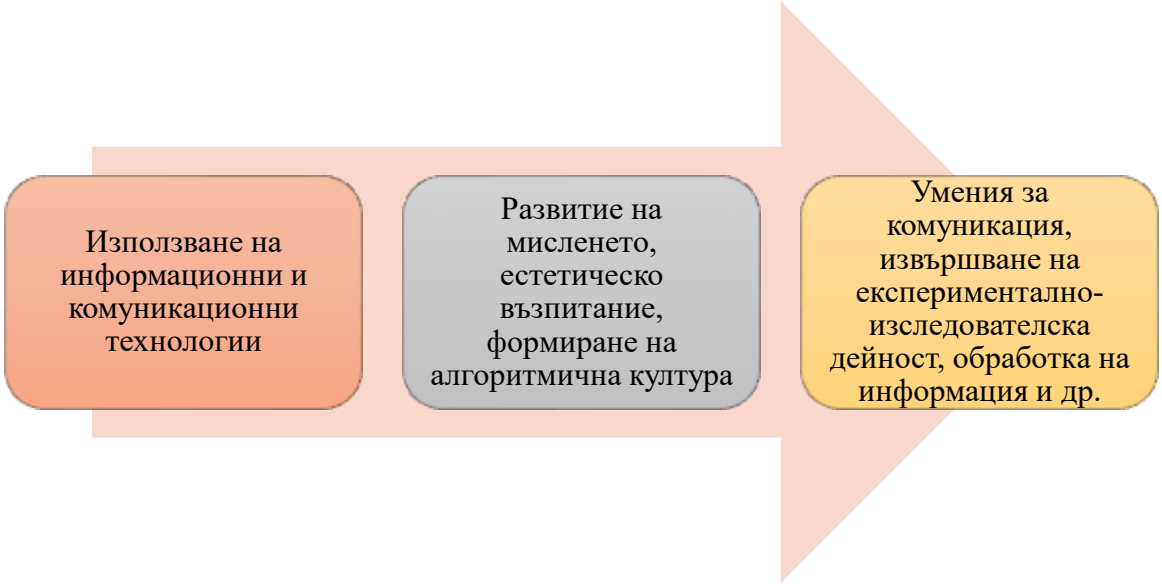

По своята същност методите на обучение включват методите и принципите, които се използват в процеса на преподаване. Методите могат да включват участието на класа в демонстрация, репетиция или комбинация от тях, като изборът на конкретни методи се определя от спецификата на преподавания предмет и знанията и уменията на учениците в конкретния момент, както и от тяхното мотивиране за използване на различни от традиционните методи за обучение. Основно методите на обучение се разделят на три групи, представени на следващата *фигура 3.*

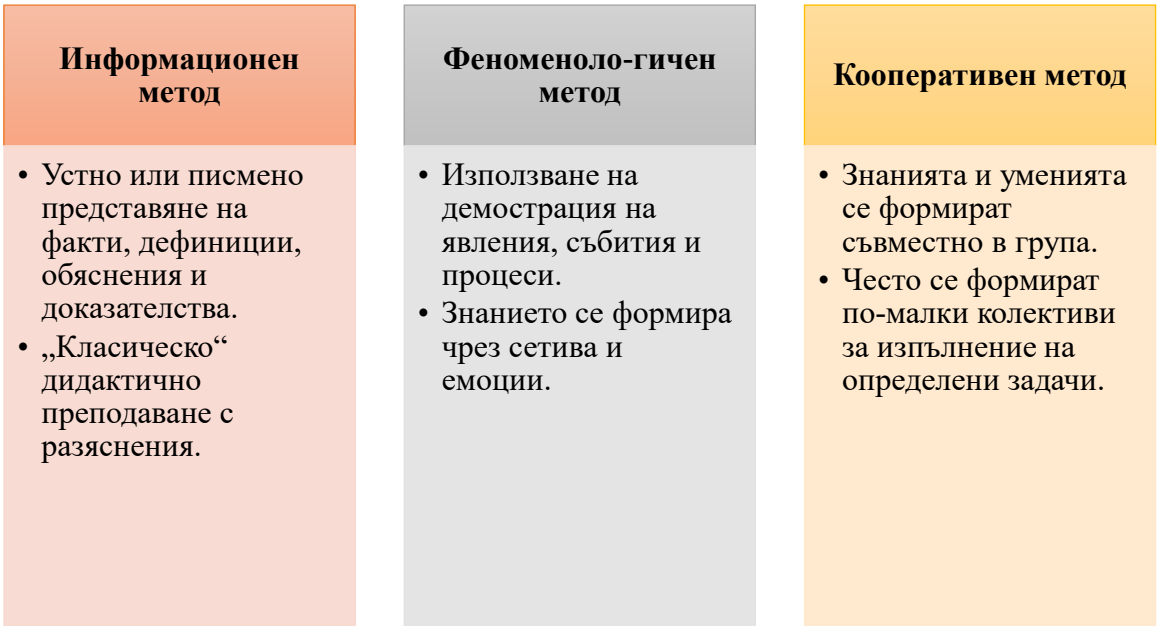

Фигура 3. *Методи за обучение (Terzieva, Kademova-Kacarova, 2013, с. 239)*

Използването на технологии в обучението, се отнася до всички възможни технически средства и инструменти, които могат да бъдат използвани, като: среда за трансфер на знания и информация – компютър; аудиовизуални средства; интернет-базирани ИКТ системи и др. Самото техническо оборудване (хардуер) и включването на подходящи софтуер, за предоставяне на учебните материали, определя вида на използваните ИКТ базирани методи за обучение. Според функциите си ИКТ средствата могат да се разделят на четири големи групи .

Прилагането на съвременни ИКТ средства в образователния процес насърчава отговорността на учениците в изграждането на навици за усвояване на нови знания, цялостно учене и самоусъвършенстване.

2.6.2. Начин на прилагане на модела и очаквани резултати

Изследваните ученици са разделени на контролна и експериментална група. В експерименталната група е приложен модела в рамките на един учебен срок. Обучението в контролната група е без промяна. Използван е 4ас по задължителна подготовка- 5 пъти седмично, часовете по ЗИП -2 пъти седмично и часовете по информационни технологии- 2 пъти седмично. След проведените Анкети сред учители и родители , същите бяха

уведомени за Програмата на обучение на децата и дадоха съгласието си. Важно условие беше участието на родителите във всяка поставена задача на учениците.

Целта на програмата е повишаване на креативността и мотивацията на учениците, както и участие на родителите при изпълнение на поставените задачи.

На учениците бяха представени 12 задачи за изпълнение, като условието беше да бъдат изпълнени с участието на родител.

1. Изготвяне на презентации, целта е учебното съдържание да се представи по-интересен и достъпен начин пред класа.
2. Показване на мултимедийни разработки на уроците- чрез създадените учебни дискове се създават положителни емоции у ученика към учебния процес, обучението е забавно, успешно и интересно.
3. Създаване на мултимедийни енциклопедии с цел стимулиране на самостоятелната познавателна дейност.
4. Демонстрации на компютърни дидактични игри с цел усъвършенстване на самостоятелността.
5. Решаване на онлайн кръстословици, упражнения за търсене на съответствия с цел проверка на знанията.
6. Игри „ Бинго“ и „ Лото „ – играта започва във виртуалната класна стая, след това задачата на учениците е да я продължат с родителите си, като си поставят кратки въпроси като:
   - Решаване на математически задачи
   - Римските и съответно арабските им цифри
   - Столици- държави
   - Снимки на забележителности- наименования
   - Портрети на известни личности- техните имена и принос
7. Задълбочаване на знанията по определени теми- избират образователни канали „ Discovery Education” , “National Geographic” , като задачата е да разкажат в текст какво са научили.
8. Създаване на Родословно дърво – случва се чрез среща с роднини, проучване на семейни документи, снимки, уточняване на факти, разговор и участие на родители.
9. Създаване на собствени кръстословици.
10. Създаване на колажи, стихотворения, филмчета, рисункипо теми.

11. Провеждане на въображаемо интервю с родител, известна личност.
12. В класната стая Skype- наблюдавани 3 интервюта с писатели и експерти, 6 излъчени творчески изпълнения.

Очакваните резултати от прилагане на програмата са:

- Повишаване мотивацията на учениците.
- По-активно включване на учениците в учебния процес.
- Самостоятелно решаване на поставени задачи.
- Проява на творчество и креативност при решаване на задачите.
- Намаляване напрежението и стреса при решаване на поставените задачи за самостоятелна работа.
- Повишаване ангажираността на родителите към учебния процес, в следствие повишаване учебната мотивация на учениците.
- Подобряване на цялостното психическо състояние на учениците, което ще окаже положително влияние върху мотивацията им за проява на творчество и креативност.

ГЛАВА III.
Анализ на резултатите от психологическото изследване

- 3.1. Данни за изследваните лица
- **3.1.1. Данни за изследваните ученици**
- Обект на изследването са 100 деца от началните класове на училища в Благоевград, на възраст от 6-10 години. Броят на изследваните деца в училищата е различен и е в зависимост от това, на колко от тях родителите са дали писменото си съгласие за участие в изследването. Изследвани са и деца посещаващи ЦКОДУХЗ.
- В следващата таблица са представени основни характеристики на взелите участие в изследването ученици от начален етап на образование.

Таблица 4. *Честотно разпределение на изследваните ученици според пола, възрастта, класа и училището им*

	Честота	Процент
Пол		
Момчета	50	50%
Момичета	50	50%
Възраст		
6 г	5	5%
7 г	27	27%
8 г	27	27%
9 г	26	26%
10 г	15	15%
Клас		
1 клас	25	25%
2 клас	25	25%
3 клас	25	25%
4 клас	25	25%
Училище		
IX ОУ „ Пейо Крачолов Яворов“	30	30%
VII „ Кузман Шапкаров“	60	60%
ЦКОДУХЗ	10	10%

- Следва честотно разпределение на изследваните ученици разпределени по групи - ЕГ и КГ.

Таблица 5. *Честотно разпределение на изследваните ученици от ЕГ и КГ според пола им*

			Пол		Общо
			Момче	Момиче	
Група	ЕГ	Брой	19	31	50
		%	38,0%	62,0%	100,0%
	КГ	Брой	31	19	50
		%	62,0%	38,0%	100,0%
Общо		Брой	50	50	100

	%	50,0%	50,0%	100,0%

- Резултатите от проведения анализ показват, че ЕГ се състои от 38% ученици от мъжки пол и 62% - от женски пол. При КГ 62% са момчета, докато останалите 38% са момичета.

- ***Таблица 6.*** *Честотно разпределение на изследваните ученици от ЕГ и КГ според класа им*

			Клас				Общо
			1	2	3	4	
Група	ЕГ	Брой	12	13	13	12	50
		%	24,0%	26,0%	26,0%	24,0%	100,0%
	КГ	Брой	13	12	12	13	50
		%	26,0%	24,0%	24,0%	26,0%	100,0%
Общо		Брой	25	25	25	25	100
		%	25,0%	25,0%	25,0%	25,0%	100,0%

- Разпределението на изследваните ученици от ЕГ според класа, в който учат е: 24% - ученици от първи клас, 26% - от втори, 26% - от трети клас и 24% - от четвърти. В КГ 26% от учениците са от първи клас, 24% - от втори, 24% - от трети и 26% - от четвърти клас.

Таблица 7. *Честотно разпределение на изследваните ученици от ЕГ и КГ според възрастта им*

			Възраст					Общо
			6 г.	7 г.	8 г.	9 г.	10 г.	
Група	ЕГ	Брой	2	14	13	13	8	50
		%	4,0%	28,0%	26,0%	26,0%	16,0%	100,0%
	КГ	Брой	3	13	14	13	7	50
		%	6,0%	26,0%	28,0%	26,0%	14,0%	100,0%
Общо		Брой	5	27	27	26	15	100
		%	5,0%	27,0%	27,0%	26,0%	15,0%	100,0%

- На таблицата по-горе е представено възрастовото разпределение на изследваните ученици от ЕГ, при което се вижда, че 4% от тях са на

възраст 6 г., 28% - 7 г., 26% - на 8 г., 26% - на 9 г. и 16% - на 10 г. Възрастовото разпределение на изследваните ученици от КГ показва, че 6% от тях са на възраст 6 г., 26% - 7 г., 28% - на 8 г., 26% - на 9 г. и 14% - на 10 г.

- **3.1.2. Данни за изследваните родители и учители**
- Допълнителни данни за изследваните учители и родители са представени подробно в дисертационния труд.

- **3.2. Описателна статистика на резултатите от проведеното изследване на креативността и мотивацията на изследваните ученици (от цялата извадка)**

Таблица 8. *Описателна статистика на бала (преди програмата) на изследваните ученици по Тест за креативност на Уилямс, Тест за креативност на Уилямс и теста за мотивация за учебна дейност*

	M	Me	Mo	SD	Минимална стойност	Максимална стойност	Асиметрия	Ексцес
Тест за креативност на Уилямс								
Лекота	12,00	12,00	12,00	0,000	12	12	-	-
Гъвкавост	5,90	6,00	6,00	1,573	2	9	0,010	-0,288
Оргиналност	8,34	7,00	12,00	4,684	2	20	0,974	0,338
Разработеност	3,54	1,00	0,00	4,349	0	14	0,783	-0,956
Наименование	12,15	12,00	12,00	0,626	12	16	1,429	1,205
Креативност - по Уилямс (общ бал)	41,84	39,00	35,00	9,037	29	67	0,963	0,246
Тест за креативност на Торенс								
Оригиналност	8,06	8,00	9,00	1,984	4	12	0,058	-0,525
Абстрактност на имената	10,54	9,50	6,00	5,727	0	22	0,173	-0,964

Устойчивост на затваряне	6,98	7,00	8,00	2,035	2	11	-0,288	-0,438
Развитие	107,79	108,00	73,00	38,795	51	183	0,243	-1,229
Плавност	7,63	8,00	7,00	1,600	3	10	-0,279	-0,475
Креативност - по Торенс (норми)	1,93	1,00	1,00	1,130	1	4	0,825	-0,808
Креативност - по Торенс (общ бал)	28,24	28,00	19,00	9,186	10	46	0,118	-1,223
„Незавършени изречения” на Орлов								
Положителни	16,23	16,50	17,00	4,467	6	24	-0,192	-0,799
Отрицателни	6,07	6,00	3,00	3,291	1	14	0,539	-0,396
Неутрални	2,96	2,00	0,00	3,238	0	25	3,455	20,761

- По-горе са представени описателни статистики на суров и общ бал на изследваните ученици (преди програмата) по психологичните инструменти (Тест за креативност на Уилямс, Тест за креативност на Торенс и „Незавършени изречения” на Орлов). Видно от представените стойности на асиметрия и ексцес, разпределенията с данни приблизително съответстват на гаусовото, с изключение на разпределението на „неутрални“ стойности на изследваните ученици по методиката „Недовършени изречения“.

Таблица 9. *Описателна статистика на бала (след програмата) на изследваните ученици по Тест за креативност на Уилямс, Тест за креативност на Уилямс и теста за мотивация за учебна дейност*

	M	Me	Mo	SD	Минимална стойност	Максимална стойност	Асиметрия	Ексцес
Лекота (след програмата)	12,00	12,00	12,00	0,000	12,00	12,00	-	-

Гъвкавост (след програмата)	6,37	6,00	6,00	1,704	2,00	10,00	-0,023	-0,454
Оргиналност (след програмата)	11,68	10,50	6,00	6,736	2,00	26,00	0,408	-1,162
Разработеност (след програмата)	9,06	9,50	0,00	7,153	0,00	25,00	0,349	-0,914
Наименование (след програмата)	16,58	12,00	12,00	6,069	12,00	33,00	1,054	-0,197
Креативност по Уилямс (общ бал) (след програмата)	55,69	52,00	53,00	18,275	30,00	96,00	0,451	-0,991
Оригиналност (след програмата)	8,41	9,00	9,00	1,990	4,00	12,00	-0,108	-0,671
Абстрактност на имената (след програмата)	12,69	13,50	15,00	5,892	0,00	22,00	-0,261	-0,976
Устойчивост на затваряне (след програмата)	9,12	9,00	9,00	3,580	3,00	20,00	0,834	0,485
Развитие (след програмата)	112,92	109,00	73,00	38,342	54,00	184,00	0,205	-1,283
Плавност (след програмата)	8,89	9,00	9,00	2,112	5,00	14,00	0,056	-0,881

Креативност по Торенс (общ бал) (след програмата)	30,41	30,80	37,80	9,445	14,60	49,00	0,105	-1,257
Положителни (след програмата)	18,40	19,00	25,00	5,160	7,00	25,00	-0,393	-0,966
Отрицателни (след програмата)	4,80	5,00	0,00	3,698	0,00	14,00	,473	-0,557
Неутрални (след програмата)	1,80	1,00	0,00	2,416	0,00	9,00	1,182	0,163

- По-горе са представени описателни статистики на суров и общ бал на изследваните ученици (след програмата) по психологичните инструменти (Тест за креативност на Уилямс, Тест за креативност на Торенс и „Незавършени изречения" на Орлов). Видно от представените стойности на асиметрия и ексцес, разпределенията с данни приблизително съответстват на гаусовото.

- **3.3. Анализ на водещата мотивация за учебна дейност**
- Следват резултати от честотен анализ (по теста „Незавършени изречения" за цялата извадка).

Таблица 10. *Честотно разпределение на изследваните ученици според водещите мотиви за учебна дейност (преди програмата)*

	Честота	Процент	Кумулативен процент
Дейност, игри, труд	28	28,0	28,0
Родители, учители	26	26,0	54,0
Учебен предмет	21	21,0	75,0

Отрицателно отношение към училището	9	9,0	84,0
Положително отношение към училището	7	7,0	91,0
Отношение към училището като цяло	9	9,0	100,0
Общо	100	100,0	

- Проведеният анализ показва, че водещите мотиви за учебна дейност (преди програмата) на изследваните ученици е *дейност, игри, труд* в 28% от извадката, *родители и учители* – при 26%, *учебен предмет* – при 21%, *отрицателно отношение към училището* – при 9%, *отношение към училището като цяло* – при 9% и *положително отношение към училището* – при 7%.

- ***Таблица 11.*** *Честотно разпределение на изследваните ученици според водещите мотиви за учебна дейност (след програмата)*

	Честота	Процент	Кумулативен процент
Дейност, игри, труд	26	26,0	26,0
Родители, учители	23	23,0	49,0
Учебен предмет	19	19,0	68,0
Отрицателно отношение към училището	5	5,0	73,0
Положително отношение към училището	20	20,0	93,0
Отношение към училището като цяло	7	7,0	100,0
Общо	100	100,0	

- Проведеният анализ показва, че водещите мотиви за учебна дейност (след програмата) на изследваните ученици е *дейност, игри, труд* в 26% от извадката, *родители и учители* – при 23%, *положително отношение към училището* – при 20%, *учебен предмет* – при 19%, *отношение към училището като цяло* – при 7% и *отрицателно отношение към училището* – при 5%.

- **3.4. Анализ на различията в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ преди програмата**
- Следват резултати от t-тест за две независими извадки, целящ да установи дали се откриват статистически значими различия в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ преди програмата.

- ***Таблица 12.*** *Различия в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ преди програмата*

	Група	N	M	SD	t	df	p
Тест за креативност на Уилямс							
Лекота	ЕГ	50	12,00	0,000	-		
	КГ	50	12,00	0,000		-	-
Гъвкавост	ЕГ	50	5,92	1,510	0,127		
	КГ	50	5,88	1,649		98	0,900
Оргиналност	ЕГ	50	8,16	4,273	0,383		
	КГ	50	8,52	5,100		98	0,703
Разработеност	ЕГ	50	3,24	4,197	0,000		
	КГ	50	3,84	4,519		98	0,493
Наименование	ЕГ	50	12,14	0,572	0,159		
	КГ	50	12,16	0,681		98	0,874
Креативност (по Уилямс - общ бал)	ЕГ	50	41,26	8,106	0,640		
	КГ	50	42,42	9,931		98	0,524

Тест за креативност на Торенс							
Оригиналност	ЕГ	50	8,00	2,020	0,301		
	КГ	50	8,12	1,965		98	0,764
Абстрактност на имената	ЕГ	50	10,66	5,340	0,209		
	КГ	50	10,42	6,141		98	0,835
Устойчивост на затваряне	ЕГ	50	6,84	2,262	0,686		
	КГ	50	7,12	1,792		98	0,494
Развитие	ЕГ	50	106,52	38,692	0,326		
	КГ	50	109,06	39,249		98	0,745
Плавност	ЕГ	50	7,40	1,726	1,446		
	КГ	50	7,86	1,443		98	0,151
Креативност (по Торенс - норми)	ЕГ	50	1,90	1,111	0,264		
	КГ	50	1,96	1,160		98	0,792
Креативност (по Торенс - общ бал)	ЕГ	50	27,94	9,210	0,325		
	КГ	50	28,54	9,245		98	0,746
„Незавършени изречения” на Орлов							

Положителни	ЕГ	50	17,04	4,145	1,835		
	КГ	50	15,42	4,669		98	0,070
Отрицателни	ЕГ	50	5,86	3,464	0,636		
	КГ	50	6,28	3,130		98	0,526
Неутрални	ЕГ	50	2,60	3,720	1,113		
	КГ	50	3,32	2,661		98	0,268

-
- Представените резултати показват, че не се установяват статистически значими различия (p> 0,05) в креативността и мотивацията между учениците от ЕГ и тези от КГ преди програмата. По отношение на *неутрални* е проведен непараметричен тест на Ман-Уитни (поради невъзможността да се изпълнят предпоставките за параметричен анализ), при който също не се установяват статистически значими различия между групите (U=977,000; p=0,057).
-
- Следват резултати от Хи-квадрат анализ по Пиърсън, целящ да установи дали се откриват статистически значими различия във водещите мотиви между ЕГ и КГ преди програмата.
-
- ***Таблица 13*** *Анализ на различията между ЕГ и КГ във водещите мотиви преди програмата*

χ^2=1,596; df=4; p=0,81	Водещ мотив					
	Дейност, игри, труд	Родители, учители	Учебен предмет	Отрицателно отношение към училището	Положително отношение към училището,	Общо

							вкл. като цяло	
Група	ЕГ	Брой	12	15	10	4	9	50
		%	24,0%	30,0%	20,0%	8,0%	18,0%	100,0%
	КГ	Брой	16	11	11	5	7	50
		%	32,0%	22,0%	22,0%	10,0%	14,0%	100,0%
Общо		Брой	28	26	21	9	16	100
		%	28,0%	26,0%	21,0%	9,0%	16,0%	100,0%

- Видно от представената таблица по-горе не се установяват статистически значими различия между ЕГ и КГ във водещите мотиви преди програмата ($\chi 2_{(4)}$=1,596; p=0,81).

- **3.5. Анализ на различията в креативността и мотивацията за учебна дейност преди и след програмата**
- Следват резултати от t-тест за две зависими извадки, целящ да установи дали се откриват статистически значими различия в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ преди програмата.

- **3.5.1. Анализ на различията в креативността и мотивацията преди и след програмата при ЕГ**
- В следващата таблица е представен анализ на различията в креативността и мотивацията за учебна дейност преди и след програмата при ЕГ.

- ***Таблица 14.*** *Различия в креативността и мотивацията за учебна дейност преди и след програмата при ЕГ*

	M	N	SD	t	df	p
Тест за креативност на Уилямс						
Лекота	12,00	50	0,000	-	-	-
Лекота (след програмата)	12,00	50	0,000			
Гъвкавост	5,92	50	1,510	5,957	50	0,000

Гъвкавост (след програмата)	6,76	50	1,623			
Оргиналност	8,16	50	4,273	8,393	50	0,000
Оргиналност (след програмата)	14,68	50	6,844			
Разработеност	3,24	50	4,197	13,259	50	0,000
Разработеност (след програмата)	13,98	50	5,888			
Наименование	12,14	50	0,572	10,476	50	0,000
Наименование (след програмата)	20,90	50	5,980			
Креативност (по Уилямс - общ бал)	41,26	50	8,106	14,042	50	0,000
Креативност (по Уилямс - общ бал - след програмата)	68,32	50	15,829			
Тест за креативност на Торенс						
Оригиналност	8,00	50	2,020	5,870	50	0,000
Оригиналност (след програмата)	8,68	50	1,994			
Абстрактност на имената	10,66	50	5,340	8,748	50	0,000
Абстрактност на имената (след програмата)	14,84	50	4,921			
Устойчивост на затваряне	6,84	50	2,262	10,379	50	0,000
Устойчивост на затваряне (след програмата)	11,14	50	3,758			
Развитие	106,52	50	38,692	9,466	50	0,000
Развитие (след програмата)	116,76	50	37,440			
Плавност	7,40	50	1,726	9,825	50	0,000

Плавност (след програмата)	9,78	50	2,261			
Креативност (по Торенс - общ бал)	27,94	50	9,210	15,676	50	0,000
Креативност (по Торенс - общ бал) (след програмата)	32,24	50	9,142			
„Незавършени изречения” на Орлов						
Положителни	17,04	50	4,145	9,244	50	0,000
Положителни (след програмата)	21,46	50	3,792			
Отрицателни	5,86	50	3,464	4,652	50	0,000
Отрицателни (след програмата)	3,32	50	3,656			
Неутрални	2,60	50	3,720	4,512	50	0,000
Неутрални (след програмата)	0,22	50	0,648			

-
- Проведеният t-тест показва, че се установяват статистически значими различия при учениците от ЕГ преди и след програмата по отношение на следните компоненти на креативността: *гъвкавост* ($t_{(50)}$=5,957; p<0,001); *оргиналност* ($t_{(50)}$=8,393; p<0,001); *разработеност* ($t_{(50)}$=13,259; p<0,001); *наименование* ($t_{(50)}$=10,476; p<0,001); *креативност* по Уилямс ($t_{(50)}$=14,042; p<0,001) като цяло; *оригиналност* (по Торенс) ($t_{(50)}$=5,870; p<0,001); *абстрактност на имената* ($t_{(50)}$=8,748; p<0,001); *устойчивост на затваряне* ($t_{(50)}$=10,379; p<0,001); *развитие* ($t_{(50)}$=9,466; p<0,001); *плавност* ($t_{(50)}$=9,825; p<0,001) и *креативност* по Торенс като цяло ($t_{(50)}$=15,676; p<0,001). И по-конкретно проведеният анализ показва, че при изследваните ученици от ЕГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията* се установяват значимо по-високи нива на креативност (креативност като конструкт включващ четирите когнитивни фактори за дивергетно мислене): гъвкавост по

отношение на промените в първоначално предоставените рисунки; оригиналност на идеите; разработеност, свързана със симетрията; способност за образно представяне на същността на рисунките чрез словесен запас.

- Аналогично при изследваните ученици от ЕГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията* се установяват значимо по-високи нива на следните компоненти на креативността: оригиналност, в смисъла на неконвенционалност и спосоност за творческо мислене; способност да се подчертае основното, способност да се разбере същността на проблема; способност към отвореност към новостите и разнообразието от идеи за дълго време, способност за отлагане на окончателното решение достатъчно дълго, за да се направи умствен скок и да се създаде оригинална идея; способност за разработване на обмислени идеи в детайли; плавност. Значимо по високо е и нивото на общата креативност (по Торенс) при изследваните ученици от ЕГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията*.
- Проведеният анализ даде основание да се потвърди направеното допускане в **<u>първа хипотеза</u>**, че предложената Програма за повишаване креативността и мотивацията ще доведе до значими промени в мотивацията на учениците (от ЕГ) в начална училищна възраст.
- Видно от представената по-горе таблица се установяват и статистически значими различия при учениците от ЕГ преди и след програмата в мотивацията им за учебна дейност при: *положително* отношение към учебната дейност ($t_{(50)}$=9,244; p<0,001); *отрицателно* отношение към учебната дейност ($t_{(50)}$=4,652; p<0,001), *неутрално* отношение към учебната дейност ($t_{(50)}$=15,676; p<0,001). И по-конкретно се установява по-изразено положително отношение към учебната дейност при изследваните ученици от ЕГ след проведената Програма в сравнение с преди това. Полученият резултат показва и намаляване на отрицателното и неутралното отношение към учебната дейност при изследваните ученици от ЕГ след проведената Програма в сравнение с преди това.
- Проведеният анализ даде основание да се потвърди направеното допускане в във **<u>втора хипотеза</u>**, че предложената *Програма за повишаване*

креативността и мотивацията ще доведе до значими промени в креативността на учениците (от ЕГ) в начална училищна възраст.

-
- Следват резултати от t-тест за две зависими извадки, целящ да установи дали се откриват статистически значими различия в креативността и мотивацията преди и след програмата при КГ.
-
  - ***Таблица 15.*** *Различия в креативността и мотивацията преди и след програмата при КГ*

	M	N	SD	t	df	p
Тест за креативност на Уилямс						
Лекота	12	50	0,000	-	-	-
Лекота (след програмата)	12	50	0,000			
Гъвкавост	5,88	50	1,649	0,927	50	0,358
Гъвкавост (след програмата)	5,98	50	1,708			
Оргиналност	8,52	50	5,100	1,661	50	0,103
Оргиналност (след програмата)	8,68	50	5,145			
Разработеност	3,84	50	4,519	2,393	50	0,021
Разработеност (след програмата)	4,14	50	4,394			
Наименование	12,16	50	0,681	1,941	50	0,058
Наименование (след програмата)	12,26	50	0,751			
Креативност (по Уилямс - общ бал)	42,42	50	9,931	3,055	50	0,004
Креативност (по Уилямс - общ бал - след програмата)	43,06	50	9,935			
Тест за креативност на Торенс						

Оригиналност	8,12	50	1,965	0,444	50	0,659
Оригиналност (след програмата)	8,14	50	1,969			
Абстрактност на имената	10,42	50	6,141	1,429	50	0,159
Абстрактност на имената (след програмата)	10,54	50	6,041			
Устойчивост на затваряне	7,12	50	1,792	0,191	50	0,850
Устойчивост на затваряне (след програмата)	7,10	50	1,854			
Развитие	109,06	50	39,249	0,275	50	0,785
Развитие (след програмата)	109,08	50	39,223			
Плавност	7,86	50	1,443	1,265	50	0,212
Плавност (след програмата)	8,00	50	1,512			
Креативност (по Торенс - общ бал)	28,54	50	9,245	0,154	50	0,878
Креативност (по Торенс - общ бал) (след програмата)	28,57	50	9,477			
„Незавършени изречения” на Орлов						
Положителни	15,42	50	4,669	0,829	50	0,411
Положителни (след програмата)	15,34	50	4,507			

-
- Проведеният t-тест показва, че се установяват леки, но статистически значими различия в *разработеността,* (като когнитивен фактор за дивергетно мислене) ($t_{(50)}$=2,393; p<0,05), както и по *общата креативност* (способност към дивергентно мислене) по Уилямс ($t_{(50)}$=3,055; p<0,01), но не се установяват значими различия по отношение на останалите компоненти на креативността и в мотивацията преди и след програмата

при КГ. Тук следва да се подчертае, че с тези лица не е работено по *Програмата за повишаване креативността и мотивацията,* и леките промени, които се установяват при второто изследване на креативността се дължат на обучението и възрастовото развитие при учениците.

- Проведеният t-тест показва, че не се установяват статистически значими различия (p>0,05) в креативността преди и след програмата при КГ по отношение на: *гъвкавост*; *оргиналност*; *наименование*; *оригиналност* (по Торенс); *абстрактност на имената*; *устойчивост на затваряне*; *развитие*; *плавност* и *креативност* по Торенс като цяло.
- Не се установяват и статистически значими различия в *положителното отношение* към учебната дейност преди и след програмата при КГ (p>0,05).
- Проведеният анализ даде основание частично да се потвърди допускането в **трета хипотеза**, че при контролната група няма да се установят значими промени по отношение мотивацията и креативността след повторното изследване.
- **3.6. Анализ на различията в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ след програмата**
-
- По-долу са представени резултати от t-тест за проверка на значими различия в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ след *Програмата за повишаване креативността и мотивацията,* в която участват само ЕГ.

- ***Таблица 16.*** *Различия в креативността и мотивацията между ЕГ и КГ след програмата*

	Група	N	M	SD	t	df	p
Тест за креативност на Уилямс							
Лекота (след програмата)	ЕГ	50	12,00	0,000	-		
	КГ	50	12,00	0,000		-	-
Гъвкавост (след програмата)	ЕГ	50	6,76	1,623	2,341	98	0,021

	КГ	50	5,98	1,708			
Оргиналност (след програмата)	ЕГ	50	14,68	6,844	4,955		0,000
	КГ	50	8,68	5,145		98	
Разработеност (след програмата)	ЕГ	50	13,98	5,888	9,470		0,000
	КГ	50	4,14	4,394		98	
Наименование (след програмата)	ЕГ	50	20,90	5,980	10,136		0,000
	КГ	50	12,26	0,751		98	
Креативност (по Уилямс - общ бал - след програмата)	ЕГ	50	68,32	15,829	9,558		0,000
	КГ	50	43,06	9,935		98	
Тест за креативност на Торенс							
Оригиналност (след програмата)	ЕГ	50	8,68	1,994	1,362		0,176
	КГ	50	8,14	1,969		98	
Абстрактност на имената (след програмата)	ЕГ	50	14,84	4,921	3,902		0,000
	КГ	50	10,54	6,041		98	
Устойчивост на затваряне (след програмата)	ЕГ	50	11,14	3,758	6,817		0,000
	КГ	50	7,10	1,854		98	

Развитие (след програмата)	ЕГ	50	116,76	37,440	1,002	98	0,319
	КГ	50	109,08	39,223			
Плавност (след програмата)	ЕГ	50	9,78	2,261	4,627	98	0,000
	КГ	50	8,00	1,512			
Креативност (по Торенс - норми) (след програмата)	ЕГ	50	2,28	1,262	1,320	98	0,190
	КГ	50	1,96	1,160			
Креативност (по Торенс - общ бал) (след програмата)	ЕГ	50	32,24	9,142	1,970	98	0,052
	КГ	50	28,57	9,477			
„Незавършени изречения” на Орлов							
Положителни (след програмата)	ЕГ	50	21,46	3,792	7,348	98	0,000
	КГ	50	15,34	4,507			
Отрицателни (след програмата)	ЕГ	50	3,32	3,656	4,349	98	0,000
	КГ	50	6,28	3,130			
Неутрални (след програмата)	ЕГ	50	0,22	0,648	8,632	98	0,000
	КГ	50	3,38	2,506			

-
- Проведеният t-тест показва, че при учениците от ЕГ в сравнение с учениците от КГ след програмата се установяват статистически значими различия по отношение на следните компоненти на креативността: *гъвкавост* ($t_{(98)}$=2,341; p<0,05); *оргиналност* ($t_{(98)}$=4,955; p<0,001);

разработеност ($t_{(98)}$=9,470; p<0,001); *наименование* ($t_{(98)}$=10,136; p<0,001); *креативност* по Уилямс ($t_{(98)}$=9,558; p<0,001) като цяло; *оригиналност* (по Торенс) ($t_{(98)}$=5,870; p<0,001); *абстрактност на имената* ($t_{(98)}$=3,902; p<0,001); *устойчивост на затваряне* ($t_{(98)}$=6,817; p<0,001) и *плавност* ($t_{(98)}$=4,627; p<0,001). И по-конкретно проведеният анализ показва, че при изследваните ученици от ЕГ в сравнение с КГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията* се установяват значимо по-високи нива на креативност (креативност, като конструкт включващ четирите когнитивни фактори за дивергетно мислене): гъвкавост по отношение на промените в първоначално предоставените рисунки; оригиналност на идеите; разработеност, свързана със симетрията; способност за образно представяне на същността на рисунките чрез словесен запас. Учениците от ЕГ, преминали програмата демонстрират и значимо по-изразени способности за: намиране на решения на проблеми; подчертаване на основното/важното; отвореност към новостите и към разнообразието и продуктивност.

- Проведеният t-тест показва, че при учениците от ЕГ в сравнение с учениците от КГ след програмата не се установяват статистически значими (p> 0,05) различия по отношение на следните компоненти на креативността: *оригиналност* (по Торенс), тоест неконвенционалност; *развитие* (способност за разработване на обмислени идеи); *креативност* по Торенс като цяло.
- Установяват се и статистически значими различия между учениците от ЕГ и учениците от КГ (след програмата) в мотивацията им за учебна дейност при: *положително* отношение към учебната дейност ($t_{(98)}$=7,348; p<0,001); *отрицателно* отношение към учебната дейност ($t_{(98)}$=4,349; p<0,001), *неутрално* отношение към учебната дейност ($t_{(98)}$=8,632; p<0,001). И по-конкретно се установява по-изразено положително отношение към учебната дейност при изследваните ученици от ЕГ след проведената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* в сравнение с учниците от КГ, които не участват в програмата. Полученият резултат показва и по-ниско на отрицателно и неутрално отношение към учебната дейност при изследваните ученици от ЕГ след проведената *Програма за*

повишаване креативността и мотивацията в сравнение с КГ при второто измерване.

- ***Таблица 17.*** *Анализ на различията между ЕГ и КГ във водещите мотиви след програмата*

χ^2=13,161; df=4; p=0,011			Водещ мотив (след програмата)					
			Дейност, игри, труд	Родители, учители	Учебен предмет	Отрицателно отношение към училището	Положително отношение към училището, вкл. като цяло	Общо
Група	ЕГ	Брой	10	12	8	0	20	50
		%	20,0%	24,0%	16,0%	0,0%	40,0%	100,0%
	КГ	Брой	16	11	11	5	7	50
		%	32,0%	22,0%	22,0%	10,0%	14,0%	100,0%
Общо		Брой	26	23	19	5	27	100
		%	26,0%	23,0%	19,0%	5,0%	27,0%	100,0%

- Проведеният Хи-квадрат анализ показва, че при ЕК след *Програмата за повишаване креативността и мотивацията водещи мотиви* са: положителното отношение към училището - при 40% от ЕГ, родителите и учителите - при 24% от ЕГ, дейности, игри, труд – при 20%, учебен предмет – при 16% от ЕГ, докато при КГ при второто измерване водещи мотиви са: дейност, игри, труд – при 32%, учебен предмет – при 22%, родители и учители – при 22%, положително отношение към училището – при 27% и отрицателно отношение към училището – при 10%.

- **3.7. Полови различия в креативността и мотивацията при деца в начална училищна възраст**
- Следват резутати от t-тест за проверка на това дали се установяват значими полови различия в креативността и мотивацията при децата в начална училищна възраст.
-

- ***Таблица 18.*** *Полови различия в креативността и мотивацията при изследваните ученици от цялата извадка*

	Пол	N	M	SD	t	df	p
Лекота	Момче	50	12,00	0,000	-		-
	Момиче	50	12,00	0,000		-	
Гъвкавост	Момче	50	5,86	1,604	0,253		0,801
	Момиче	50	5,94	1,557		98	
Оргиналност	Момче	50	9,32	4,501	2,129		0,036
	Момиче	50	7,36	4,702		98	
Разработеност	Момче	50	3,70	4,532	0,366		0,715
	Момиче	50	3,38	4,199		98	
Наименование	Момче	50	12,16	0,681	0,159		0,874
	Момиче	50	12,14	0,572		98	
Креативност (по Уилямс - общ бал)	Момче	50	43,04	8,729	1,333		0,186
	Момиче	50	40,64	9,266		98	
Оригиналност	Момче	50	8,02	1,985	0,201		0,841
	Момиче	50	8,10	2,003		98	
	Момче	50	10,42	5,365	0,209	98	0,835

Абстрактност на имената	Момиче	50	10,66	6,120			
Устойчивост на затваряне	Момче	50	7,04	1,862	0,293		0,770
	Момиче	50	6,92	2,212		98	
Развитие	Момче	50	109,28	36,442	0,382		0,703
	Момиче	50	106,30	41,331		98	
Плавност	Момче	50	7,62	1,483	0,062		0,951
	Момиче	50	7,64	1,723		98	
Креативност (по Торенс - общ бал)	Момче	50	28,32	8,904	0,087		0,931
	Момиче	50	28,16	9,550		98	
Положителни	Момче	50	16,24	4,383	0,022		0,982
	Момиче	50	16,22	4,595		98	
Отрицателни	Момче	50	6,12	3,121	0,151		0,880
	Момиче	50	6,02	3,485		98	
Неутрални	Момче	50	3,16	3,919	0,616		0,539
	Момиче	50	2,76	2,395		98	

- Представените резултати в таблицата по-горе показват, че не се установяват статистически значими полови различия в креативността и мотивацията при децата в начална училищна възраст, като изклщчение прави единствено компонента на креативността *оригиналност*. Тоест установяват се единствено статистически значими различия между момчетата и момичетата единствено по отношение на оригиналността, неконвенциаността ($t_{(98)}$=2,129; $p<0,05$) при изследваните ученици, като по-високи са нивата при момчетата в сравнение с момичетата.

  3.8. Допълнителен анализ на резултати от проведено изследване сред родители

  Посочените резултати от изследването с родители са проведени преди прилагане модела за повишаване мотивацията и креативността на учениците в начална училищна възраст. Анкетирани са родители на всички ученици от контролна и експериментална група. Отговорите са посочени в графики в дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Творчеството е сложен феномен, чийто продукт се получава от специфични личностни характеристики и качества, свързани с възприемане и пресъздаване по нов и оригинален начин. Неповторимостта на творческия процес се свързва с проява на когнитивни процеси в индивидите, на база специфика във възприятието, по отношение на обекти, дейности и явления. Самото въображение на твореца е индивидуално пресъздаване на действителността, което е плод на развитието на интелекта и творческите способности. Развитието на творческите способности на учениците е необходимост за формирането им като личности. Творческото преподаване насърчава формирането на мислещи и търсещи информация деца, което формира креативното им мислене. Емоционалното отношение на учениците в творческия процес, е предпоставка за високата им креативност, въображение и фантазия. Поради това е изключително важно в образователния процес да бъде осигурена възможност учениците да представят своите лични впечатления, да изразяват емоционалното си отношение към конкретни

обекти и явления, както и да могат да избират изразните средства, които да използват за развиват креативното си мислене. Въпреки, че в началния училищен етап детското творчество може да бъде трудно, поради недостатъчните познания на учениците, свързани с особеностите и специфичните характеристики на обектите, които пресъздават, те трябва да бъдат насърчавани от учителите да бъдат креативни и да използват разнообразни техники за пресъздаване на обектите.

Степента на участие на родителя в живота на детето и доминиращите акценти на възпитание, имат дългосрочни ефекти върху неговата бъдеща социализация и възприемане на околния свят и всичко случващо се. Приоритет на обществото ни е осигуряването на възпитание и формирането на активна личност, умееща самостоятелно да мисли, да умее гъвкаво да се адаптира към променящите условия, както и да намира способи за адаптация и самореализация. Поради това през последните години законодателството в страната ни извежда важното участие на родителите в процеса на възпитаване на подрастващите и сътрудничеството им с образователните институции за адаптация, формиране на социални умения и навици и утвърждаване в социалното обкръжение.

В този контекст и цел на настоящия дисертационен труд беше да проследи съществува ли връзка между родителската подкрепа и повишаване на креативността и мотивацията при ученици от начална училищна възраст, чрез предложена *Програма за повишаване креативността и мотивацията*.

Бяха издигнати три хипотези, които се потвърдиха:

Допускането в **<u>първа хипотеза</u>**, че предложената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* ще доведе до значими промени в мотивацията на учениците (от ЕГ) в начална училищна възраст, беше потвърдена.

Проведеният анализ показва, че при изследваните ученици от ЕГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията* се установяват значимо по-високи нива на креативност (креативност като конструкт включващ четирите когнитивни фактори за дивергетно мислене): гъвкавост по отношение на промените в първоначално предоставените рисунки; оригиналност на идеите; разработеност, свързана със симетрията; способност за образно представяне на същността на рисунките чрез словесен запас. Аналогично при изследваните ученици от ЕГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията* се установяват значимо по-високи нива на следните компоненти на креативността: оригиналност, в смисъла на неконвенционалност и способност за творческо мислене;

способност да се подчертае основното, способност да се разбере същността на проблема; способност към отвореност към новостите и разнообразието от идеи за дълго време, способност за отлагане на окончателното решение достатъчно дълго, за да се направи умствен скок и да се създаде оригинална идея; способност за разработване на обмислени идеи в детайли; плавност. Значимо по високо е и нивото на общата креативност (по Торенс) при изследваните ученици от ЕГ след като е проведена *Програма за повишаване креативността и мотивацията*.

Допускането във **втора хипотеза**, че предложената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* ще доведе до значими промени в креативността на учениците (от ЕГ) в начална училищна възраст, беше потвърдена.

Доколкото се установи значимо повишение на положителното отношение към учебната дейност при изследваните ученици от ЕГ след проведената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* в сравнение с преди това. Проведеният анализ показа и намаляване на отрицателното и неутралното отношение към учебната дейност при изследваните ученици от ЕГ след проведената *Програма за повишаване креативността и мотивацията* в сравнение с преди това.

Допускането в **трета хипотеза**, че при контролната група няма да се установят значими промени по отношение мотивацията и креативността след повторното изследване, беше частично потвърдена.

Проведеният анализ показа, че се установяват леки, но статистически значими различия в *разработеността,* (като когнитивен фактор за дивергетно мислене), както и по *общата* способност към дивергентно мислене, но не се установяват значими различия по отношение на останалите компоненти на креативността и в мотивацията преди и след *Програмата за повишаване креативността и мотивацията* при КГ. В този контекст, както беше споменато по-горе с КГ не е работено по *Програмата за повишаване креативността и мотивацията,* и леките промени, които се установяват при второто изследване на креативността може да се дължат на училищното обучение и възрастовото развитие при учениците.

В този контекст не бяха установени и значими различия в креативността преди и след програмата при КГ по отношение на: *гъвкавост*; *оргиналност*; *наименование*; *оригиналност* (по Торенс); *абстрактност на имената*; *устойчивост на затваряне*; *развитие*; *плавност* и *креативност* по Торенс като цяло, както и не се установиха и статистически значими различия в *положителното отношение* към учебната дейност преди и след програмата при КГ.

Проведеното изследване допълнително показа, че има данни за висока ефективност от прилагането на информационни и комуникационни технологии в началното образование, за насърчаване активното участие на учениците и оптимизиране на учебния процес, като улеснява обучението по отношение на време, пространство и достъп до информация, като превръща технологиите не само в средство за провеждане на допълнително обучение, а в неразделна част от съвременни образователен процес, спомагащ за повишаване на неговата ефективност. Това се потвърждава и от изследване на Елка Вълканова проведено през 2019г, която също апробира модел с цел повишаване на креативността при ученици успешно. Поради това информационните и комуникационни технологии се превръщат в средство за обучение, развитие на подрастващите, възпитание, извършване на диагностика на усвоените знания и осигуряване на информация, нужна за осъществяване на учебния процес.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

Дисертационният труд има няколко основни научни приноса:

Първият научен принос е литературният анализ, свързан с възрастовите особености на учениците от начална училищна възраст и възможностите за стимулиране на креативността и творчеството им. Изведена е същността на мотивацията и особеностите в изграждането на устойчива мотивация за развитие на творческия потенциал.

Вторият научен принос е установяване влиянието на родителската подкрепа и взаимоотношенията между родител и дете за детското развитие, мотивацията на децата и развитието на творческото мислене.

Третият научен принос е предложеният модел за повишаване мотивацията и креативността на учениците в начална училищна възраст. Използването на информационни и комуникационни технологии в началното образование, освен че е предпоставка за оптимизиране на учебния процес, насърчава активното участие на учениците като повишава учебната им мотивация и проява на творчество и креативност при решаване на поставените задачи.

Четвъртият научен принос е доказване ефективността на предложения модел, чрез провеждане на психологическо изследване сред ученици от начална училищна възраст за измерване на креативността и творческото им мислене. Резултатите от изследването доказват подобряване на цялостното психическо състояние на учениците, което оказва положително влияние върху мотивацията им за проява на творчество и креативност.

Петият научен принос е свързан с предложените препоръки за промяна в провеждания образователен процес, чрез която да се повиши мотивацията на учениците от начален етап и да се насърчи проявата на творчество и креативност. Резултатите от проведеното изследване предоставят възможност за провеждане на бъдещо проучване и изследователска работа сред психолози, със специален акцент върху мотивиране на ученици за развитие на дарби и таланти в областта на творчеството и креативността.

Публикации:

1. Дафкова, Благовеста (2020) сб. „ Взаимовръзка между привързаността и нервно- психичното развитие в ранно детство“ Шеста научна конференция „ Отвътре- навън народопсихология и глобализация“, Велико Търново, „Великотърновски университет“ 2020; 73-78
2. Дафкова Благовеста (2020) “ Мотивация и креативност при ученици от начална училищна възраст“, Докторантско училище и 5-А докторантска научна сесия, Благоевград, ЮЗУ „ Неофит Рилски“
3. Дафкова Благовеста(2020) сб„ Потребности и мотиви в начална училищна възраст“, Юбилейна международна конференция“ Трансформации и предизвикателства в глобалния свят“ , Благоевград , ЮЗУ „Неофит Рилски“.
4. Дафкова Благовеста (2019) доклад “Стимулиране на творчеството и креативността при ученици от начална училищна възраст“, Първа международна конференция“ Театрални щколи, фестивали и публика. Традиции, предизвикателства и нови насоки“, Благоевград, ЮЗУ „Неофит Рилски“
5. Дафкова Благовеста (2022), сб.“ Модел за повишаване креативността и мотивацията при ученици от начална училищна възраст“, Юбилейна международна конференция“ Иновации в езиковата и говорната патология“, (под печат) .

South-West University „Neofit Rilski“ - Blagoevgrad

Faculty of Philosophy

Department of Psychology

Blagovesta Dimitrova Dafkova

Creativity, motivation, and parental support in elementary school-aged student

ABSTRACT

to the Dissertation work for the award of the educational and scientific degree "doctor" in the field of higher education 3. Economic, legal and social sciences; professional direction 3.2. Psychology, Doctoral Program "Pedagogical and Age Psychology"

Research supervisor: Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, Ph.D., D.Sc.

BLAGOEVGRAD, 2023

The dissertation work has been discussed and directed for defense by the Department of Psychology at the Faculty of Philosophy of the Neofit Rilski State University - Blagoevgrad. Blagovesta Dafkova was awarded the right to defense as a full-time doctoral student in "Pedagogical and Age Psychology".
The dissertation and defense materials are available in the Department of Psychology, Room 349 (Secretary)

The dissertation work contains 212 standard pages, including used literature and appendices of the methodological toolkit. The development is illustrated with 30 tables, 11 figures and 102 graphs.
The bibliography contains 96 titles, of which 82 are in Cyrillic, 14 are in Latin.

The defense of the dissertation will take place on 27.01.2023 at 1:30 p.m. in the Meeting Hall, Rectorate, in an open session before a Scientific Jury composed of: Prof. Dr. Stanislava Stoyanova, Assoc. Dr. Natasha Angelova, Prof. Ph.D. Rumen Stamatov, Dobrin Dobrev, Ph.D., Manol Manolov, Ph.D.

INTRODUCTION

Entering school is a period during which children adapt to their new social role, the new activities they should perform and the way they should communicate with others. A specific characteristic of modern students is a tendency to create and share information in the Internet space, non-linear visual thinking, as well as a tendency to learn by doing, based on team orientation. The reform in preschool education carried out in recent years is aimed at modernizing the methods of conducting training, through the development of the competence approach, included in all educational areas. One of the highlights of the implemented policy is the formation of competences necessary for the child to build him as a person meeting the requirements of modern society.

The relevance of the topic is determined by the decreasing motivation of students during the learning process and the need to use innovative approaches to promote creativity and creativity at primary school age.

The aim of the present dissertation is to investigate the motivation and creativity of primary school-age students and to propose a model for their enhancement.

In order to achieve the set goal, it was necessary to complete 6 tasks.

The subject of research is the possibilities of increasing the motivation and creativity of modern elementary school students.

The object and hypotheses are also stated in the introduction.

CHAPTER I

Literature review

1. Age characteristics of primary school age students.

1.1 Self-awareness and emotional development

The period of primary school age is characterized by the "interaction between mental development and social behavior" (Milarova), in which prerequisites for the development of the child's personality are formed. A child's achievement of school maturity is associated with the achievement of mental and physical development that enables his active socialization in the educational institution. Age 7-12 is defined by most authors as early or primary school age. Early school age is a period of development of will and self-discipline. The contradiction between "want" and "should" deepens, as the child learns to postpone the fulfillment of desires after the fulfillment of obligations. It develops the ability to “direct attention where it is needed and, moreover, to keep it there for a longer period of time” (Georgiev, 2005, p. 60). According to Jean Piaget, "intelligence reveals the child's life relation to the world. The understanding of language, of perception, of moral judgments is not possible outside the intellect and its staged development... The intellect develops in the space of the child's interaction with the outside

world". The stage of formal operations is characterized by the ability to formulate hypotheses, to think abstractly and systematically. Piaget's concept of a direct link between child development and intellectual development is not shared by all researchers. Erik Erikson advocates the so-called an epigenetic principle according to which human development has a common ground plan involving different parts. Each part has its rise in a certain period until all the parts of the whole are manifested.

1.2 Cognitive and communicative development

The cognitive and communicative development of primary school-aged students, apart from communicating with peers, is also encouraged in the educational process itself. The formation of communicative language skills in primary school age is carried out through:

• Clarity of the learning content, allowing the stimulation of the students' imagination and the manifestation of creativity when describing the studied activities and processes.

• Use of practical activities to promote speech activity, such as conversation, oral narration, game approach, etc. (Stamenova, 2021, p. 284).

Through cognitive and communicative development, the establishment of the connection between "feelings and reason" (Stancheva, 2013, p. 152) is encouraged, and skills for managing one's own emotions and forming emotional intelligence are acquired.

1.3 Learning and Playing

A specific characteristic of modern students is a tendency to create and share information in the Internet space, non-linear visual thinking, as well as a tendency to learn by doing, based on team orientation (Peicheva-Forsait, Qnkova, 2016, p. 6). Play plays an important role in the process of learning social skills for primary school students. The game approach in education allows combining traditional teaching methods with the use of information and communication technologies, which forms students' skills for teamwork and effective interaction with other students in the class. The use of games provides an opportunity to understand the emotions of others, to acquire skills for reasoned defense of one's point of view and to control one's own emotions. Games in the educational process limit aggressive manifestations, reduce tension and emerging conflicts (Penkova, 2014, p. 138). The use of games in the elementary stage is appropriate given the specifics in the learning of students of the Z-generation. With modern students, there is a need to use different teaching methods, for smooth assimilation and retention of attention when learning new knowledge and applying it in practice.

1.1 Creativity and creativity of students of primary school age

1.2.1 Main direction of creative education

Creativity is a complex phenomenon, the product of which is obtained from specific personal characteristics and qualities associated with perceiving and recreating in a new and original way. There are different definitions of creativity depending on whether the process or the product of creativity is being studied. The uniqueness of the creative process is associated with the manifestation of cognitive processes in individuals, based on specificity in perception, in

relation to objects, activities and phenomena. The very imagination of the creator is an individual recreation of reality, which is the fruit of the development of the intellect and creative abilities. The development of students' creative abilities is a necessity for their formation as individuals. Creative teaching promotes the formation of thinking and information-seeking children, which forms their creative thinking. The very pedagogical interaction that takes place between teachers and students should not be only a process of teaching and acquiring knowledge, but "a process that is oriented towards creative development of the child's personality" (Racheva, 2017, p. 140). There are three main approaches to creative education, the basis of which is the promotion of children's creativity.

Table 1. Approaches to creative education (Veleva, 2012, p. 47-48)

Creative approach	**Characteristic**
An approach that encourages children's creativity through a playful approach	In this approach, a separate creative system is not identified, but children's creativity is encouraged through play.
An approach to organizing a creativity enviroment	Its main goal is to create such an atmosphere that encourages children's creativity.
An approach aimed at creating technology to manage creative processes The	The aim of the approach is to promote creative thinking.

The emotional attitude of students in the creative process is a prerequisite for their high creativity, imagination and fantasy.

1.2..2 Stimulation of creativity and creativity of students of primary school age

The methods used to promote the creativity and creativity of elementary school students are aimed at:

• creating a feeling of joy from the creative product, by experiencing positive emotions from the creative process;

• use of creative thinking in every task set by the teacher;

• formation of an attitude towards value towards the created products of creative activity;

• encouraging children's curiosity;

• desire for self-assertion.

The use of heuristic approaches is important for fostering creativity. Heuristics can be applied to elementary school students, applying principles of creative thinking and using creative methods in the educational process. Other methods suitable for the development of creativity are the methods of associations, in which the students, again using their imagination, should

they tell the teacher what they associate a given word with. The evaluation of the associations is determined by the level of originality of the ideas proposed by the children and the similarity that the ideas have with the originally placed word.

Creativity contributes to self-affirmation and a desire for continuous self-improvement. The manifestation of creativity and creativity among students of primary school age implies an attitude among students of a demonstrated need to create something new and unique. Creativity shows the individuality of each student, the ability to adapt to changes in the environment and the desire for continuous improvement.

1.2 Motivation of students of primary school age

1.2.1 Motivation and motivational theories

The etymology of the word "motive" lies in its origin from Latin with the basic meanings of incitement, incitement and reason to perform an action. A motive is an internal urge that makes a person perform an action or refrain from performing it. The concept of motive is closely related to needs - the source of activities and the main driver of behavior, as the strongest motives for actions stemming from needs. The term "motivation" is of Latin origin meaning "to move." In modern psychology, the concept of motivation expresses the directed activity of the person regarding his activity. Motivation is the force that causes people to act in a certain way, to treat someone or something in a certain way in a specific situation and in a way that is chosen by themselves (Balevska, Simeonova, p. 91). In its essence, motivation is a degree of desire and choice of a given person, which is necessary to undertake one or another behavior, expressed in an active direction of the person. Depending on the stimuli of impact, motivation is of two main types - internal and external, on the basis of which the choice of actions is defined.

Table 2. Types of motivation (Dimitrov, 2018, p. 1-9)

Intrinsic motivation	**Extrintic motivation**
It arises from personality and leads to a sense of autonomy and purpose.	. It arises from outside the person and can include punishments, rewards, and other compensations.
Intrinsically-motivated behavior creating a sense of satisfaction driven by interest or enjoyment of the task itself.	It is characterized by the influence of external factors guiding behavior.

Intrinsic stimuli have a long-lasting effect when they are not imposed from outside but are inherent to the person	External stimuli have a quick and strong effect that is rarely long-lasting.

1.3.2. Motivational theories

The study of motivation has produced various motivational theories classified into two main groups:

• substantive;

• procedural.

Content motivation theories answer the question of what motivates, based on human needs and their importance for motivation. Process theories include the mechanisms of motivation and provide an answer to the question of how to motivate (table 3).

Table 3. Modern motivational theories (Terziev, Mladenov, p. 16

Content theories	**Process theories**
• Hierarchy of needs – A. Maslow • Two factor theory of F. Herznerg • McClelland's theory of needs • ERG- theory	• Alderfer's ERG-theory • V. Vroom's theory of expectation • Theory of justice • Model by L. Porter and E. Lawler

In addition to the dynamics caused by the development of information technologies, the peculiarities of the mental development of adolescents are a factor influencing their needs, determined by the impact of the environment in which they develop and the shaping of their individuality (Angelova, 2014, p. 1 -18). Adolescents' environment helps them to identify their own needs, formulate their values and motivate the realization of their future goals. The relationships between the members of the immediate environment and their cultural level have an impact on the future direction of the students. The social environment of elementary school students includes the family environment, their reference environment (formed by the closest members) and the school environment. They all have an impact that can be purposeful or unplanned (chaotic). Targeted impact is carried out with the aim of learning certain patterns of behavior and forming qualities that correspond to the established social norms of behavior in society. In turn, although the chaotic impact is not preplanned, it has an impact on adolescent behavior. Both types of impact of the social environment lead to the formation of the child's personality and motivate him to achieve personal and social goals

1.3.3. Peculiarities in the construction of sustainable motivation for the development of creative potential

The positive motivation of the student is important, both for his personal success in the assimilation of knowledge and the acquisition of competences, and in the pedagogical activities of the teacher. Motives for learning determine the student's aspiration to the classroom activity, and two groups of motives can be defined. The student's groups of motives are cognitive and social (Kuteva, 2018). Cognitive motives are related to the content of the learning activity and its activities

The positive motivation of students is associated with their need to master knowledge and acquire competencies in the learning process. The negative attitude towards the educational institution and learning in general can be caused by various factors, such as undeveloped learning habits on the part of parents, ineffective organization of the learning process, incorrect presentation of the learning content, and many more. etc. An important aspect is that the students' motivation is strongly influenced by the expectations of their parents. One of the most effective strategies that increase student motivation is related to the learning environment; setting goals that are realistic; support for initiative and effective feedback.

1.4. Parents as a factor in promoting creativity and motivation

1.4.3. Parent-child relationships as a factor in child development

In the psycho-emotional growth of the child, the parent creates specific relationships expressing sympathy, compassion, self-sacrifice and cooperation. The "parent-child" dyad creates a specific relationship in which the parent becomes an intermediary between the child and his environment to help him learn values and norms acceptable to society and to socialize. Each parent has their own system of upbringing, based on individual understandings of values, acceptable behavior and relationships with others. The interpersonal relationships built within the family are guiding for the education of adolescents, and the role of the parents determines an individual behavioral model corresponding to a different educational form. The structure of the established educational relations and the functional-role positions of the two parents determine family upbringing and the construction of family values, as an independent socializing system. Problematic relationships between a child and a parent can lead to the manifestation of various disturbances in the psyche of the child's personality. According to Stamatov, parental behavior is represented by two dimensions – emotional attitude and control.

1.4.4. Parenting styles and their influence on children's motivation

The American psychologist Diana Baumrind introduced the category of "parenting style" in developmental psychology, as the model of parenting studied by her describes the parenting style as "a complex of behavioral reactions of parents that create the atmosphere of parent-child interactions in various situations" (Papazova, Garvanova, 2017, p. 428). Parenting style, according to Baumrind's theory, includes the overall behavior of the parent and the methods and means used by him to achieve the desired behavior of the child. Theories of parenting style were originally associated with the research of D. Locke in 1963 and Jean Jacques-Rousseau,

deriving the need for education to be defined by the way a child interacts with the world around him. Maccoby and Martin established the influence of parenting style on the prosocial behavior of students and the results they show in school studies, therefore they derive the need to promote a positive attitude and provide support from parents (Karckay, 2009, p. 1469).

Diana Baumrind further developed the model of parenting styles of Maccoby and Martin, creating a modification of the styles that is one of the most applied in modern society.

According to the author R. Stamatov, based on Baumrind's theory and research, he came to the conclusion that the authoritative parenting style has a positive influence on the relationship between the parent and the child, in contrast to the authoritarian one, in which the negative influence and manifestation of lower academic achievements of children, especially expressed in girls (Stamov, pp. 399-340). The neglectful style also has a negative impact on children, in which children have low self-esteem, are often aggressive and impulsive in their decisions and actions, experience anxiety and sadness.

1.4.5 Role of parents for the development of creative thinking

The family environment is a major factor influencing child development in terms of:

• child health care;

• the provision of a daily regimen suitable for children's development;

• the stimulation of mental development and potential;

• mastering social norms;

• the regulation of children's behavior;

• the formation of values.

If interpersonal relationships in the family are not satisfactory, this is a signal of certain reasons that do not allow it. Therefore, the priority function of the family is to ensure the well-being of the child within its limits, as a natural environment for the formation of effective upbringing. This requires parents to comply with certain regularities influencing the formation of the child's personality in the process of educational interaction and interpersonal communication.

The formation of the child's personality, under the influence of parental behavior, is sometimes characterized by a change in the mental state of the child and the manifestation of anxiety, depressive states and neuroticism.

1.5.1. Parents as full participants in the educational process. Communication between teachers and parents

The priority of our society is the provision of education and the formation of an active person, able to think independently, able to flexibly adapt to changing conditions, as well as find ways of adaptation and self-realization. Therefore, in recent years, the legislation in our country has brought out the important participation of parents in the process of educating adolescents and

their cooperation with educational institutions for adaptation, formation of social skills and habits and confirmation in the social environment (Dicheva, 2020, p. 206)

The involvement of parents in various forms of pedagogical interaction with the school provides an opportunity for a smoother adaptation of the child from the family environment to the environment of the educational institution, as parental support stimulates the child to actively participate in the educational process and provides him with emotional discomfort (Angelova, with . 2). A number of scientific studies confirm the importance of parents in the process of inclusive education of the child, as well as the emotional security and attachment that the child received in the family environment and the development of his cognitive abilities and interest in learning the world around him (Slavova, p. 2) .

1.5.2. Development of interaction between the educational institution and parents to promote creativity and motivation

Creativity is a process in which ideas are created, the development of personal potential is stimulated, in order to confirm behavior using creative thinking. The constant improvement of the creative personality allows the assimilation of experience to establish connections between situations and knowledge. Creativity consists of four interrelated elements that must be continuously developed and improved.

Encouraging creativity requires continuous enrichment of knowledge in a given field and development of general culture. According to L. S. Vygotsky, "in all periods of child development, the creative imagination works in a special way, specific to the given stage of the child's development" (Vigotski, 1982, p. 42). The initial stage is a period in which, through the educational process, students acquire knowledge and acquire skills for recognizing objects and phenomena from the world around them, learn facts about their signs and properties, manner of use and specificity. Curiosity about the surrounding world increases the motivation to learn, increases observation and the desire to obtain more information. Comparison with other peers and striving not to lag behind their skills encourages creativity, and in this process both parents and the educational institution have a significant influence.

CHAPTER II

Methodology for conducting psychological research

2.1. Purpose, tasks and hypothesis of psychological research

The aim of this dissertation is to trace whether there is a relationship between parental support and increasing creativity and motivation in primary school-age students, through a proposed Program to increase creativity and motivation.

To achieve the set goal, it is necessary to perform the following organizational and research tasks:

• To prepare a toolkit for conducting the research.

• To prepare a program to increase the creativity and motivation of students of primary school age.

• Conduct research.

• To analyze the results of the conducted research and to formulate conclusions, including those aimed at practice.

Hypotheses:

1. We assume that the proposed Program for increasing creativity and motivation will lead to significant changes in the motivation of students (from EG) in primary school age.

2. We assume that the proposed Program for increasing creativity and motivation will lead to significant changes in the creativity of students (from EG) in primary school age.

3. We assume that the control group will not find significant changes in terms of motivation and creativity after the re-examination.

2.2. Subject and object of psychological research

The subject of research is the possibilities of increasing the motivation and creativity of modern elementary school students.

The object of research are 100 students from schools in the city of Blagoevgrad. After the primary research with creativity and motivation instruments, the subjects were divided into two groups - experimental (EG) and control (CG), and the groups were formed so that creativity and motivation did not differ significantly between the two groups. After that, the developed Program for increasing creativity and motivation among students of primary school age is implemented with EG. A re-examination with the creativity and motivation instruments again includes children from both EG and CG, analyzing group differences.

2.3. Methods and methodology of psychological research

2.3.1. Tests to measure creativity and creative thinking

Two tests are applied to measure creativity and creative thinking:

2.3.1.1. Williams Creativity Test

By applying the test, a diagnosis of creativity is made. It is suitable for use in children and students aged 5 to 17 years. To solve the test, elementary students are provided with worksheets with test tasks (Appendix No. 4) and, at the discretion of the teacher, felt-tip pens or pencils.

The time to solve the test is 25 minutes. The main goal is for the children to complete the drawings on the worksheets at their own discretion by adding various details. The assessment of the test results is carried out based on the assessment by the teacher of:

o The ease with which students complete the drawings.

o Flexibility with regard to changes to the initially provided drawings.

o Originality of ideas.

o Image symmetry.

o Added image naming (Williams Creativity Test).

According to Williams, the four cognitive factors for divergent thinking examined with the instrument closely correlate with the creative manifestations of the personality. These are:

1) Lightness;

2) Flexibility – ability to change;

3) Originality;

4) Development.

Test processing

Cognitive factors:

1). Ease - productivity, determined by listing the number of drawings that the child was able to draw, regardless of their content;

Rationale: creative individuals work productively, this is associated with a more developed ease of thinking. The range of possible points is 1-12 /one point per drawing/.

2). Flexibility - number of changes to the drawing category starting from the first drawing. 4 categories are possible:

- alive /f/ - person, person, flower, tree, plant, fruit, animal, insect, fish, bird, etc.

- mechanical, subject /m/ - boat, spacecraft, bicycle, car, tool, toy, equipment, furniture, household items, dishes, etc.

- symbolic /c/ - letter, number, name, coat of arms, flag, symbolic designations, etc.

- species, genre /c/ - city, road, house, yard, park, space, mountains, etc.

Rationale: creative individuals more often prefer to change something than to rigidly stick to the same mode or category. Their thinking is not fixed, but mobile. The range of possible points is from 1 to 11 depending on how many times the picture category will change, not counting the first one.

3). Originality - location /inside - outside of the stimulus figure/ on which the drawing is performed.

The most original are those drawings that involve drawing both the inside and the outside of the stimulus figure.

Rationale: less creative people tend to ignore the closed stimulus figure and draw outside its boundaries, i.e. painting is only on the outside. More creative people will work inside the closed shape. The most creative people will synthesize, unite, lest they be restrained by any closed loop, i.e. drawing will be both outside and inside the stimulus figure.

• 1 point — they draw only from the outside;

• 2 points — paint only from the inside;

• 3 points — they paint both the outside and the inside.

The total score for originality /O/ is equal to the sum of the scores for this factor from all drawings.

4). Elaboration - symmetry-asymmetry, where are the details that make the drawing asymmetrical.

0 points – symmetrical interior and exterior space;

1 point – asymmetry outside the closed loop;

2 bala bala – asymmetry inside the closed loop;

3 points - complete asymmetry: different external details on both sides of the contour and asymmetry inside the closed contour.

The total score for elaboration /P/ is equal to the sum of the scores for this factor from all drawings.

5). Naming – wealth of vocabulary /number of words used in the name/ and ability to visually convey the essence of what is depicted in the drawings /direct description or hidden meaning, subtext/

0 points – no name is written;

1 – name of one word, without explanations;

2 points – word combination, a few words reflecting what is in the picture;

3 points – figurative name expressing more than what is shown in the picture, i.e. the hidden meaning.

The total score for name /H/ is equal to the sum of scores for this factor from all drawings.

Final result: the scores of all factors are added up. The maximum possible total score is 131.

2.3.1.2. Torrance creativity test, diagnostic of creative thinking

The Torrens test is intended for persons aged 5 years and over. This test consists of three subtests. The answers to all tasks are given in the form of drawings and captions.

10 minutes are given to complete each subtest, but according to many psychologists, the time to complete the task can be unlimited, since the creative process includes the free organization of the temporal component of creative activity. The artistic level of execution in the drawings is not taken into account.

Subtest 1. Draw a picture. The subject is asked to draw a picture while the basis of the drawing is a colored oval spot cut out of colored paper. The subject chooses the color of the oval regardless of the options presented. The stimulus figure has the shape and size of an ordinary hen's egg. You also need to name your drawing.

Subtest 2. "Completing the figure." The subject is asked to complete the drawing of ten unfinished stimulus figures. And also come up with a name for each photo.

Subtest 3. Duplicate lines. The stimulus material is 30 pairs of parallel vertical lines. Based on each pair of lines, it is necessary to create some kind of (non-repeating) drawing.

After completing all the lessons, the results are processed. The overall processing of the test includes the assessment of five indicators:

o "fluency";

o "originality" "- the most significant indicator of creativity;

o "development";

o "closure resistance";

o "abstractness of names" (https://goaravetisyan.ru).

To get the final score, you need to: sum up all the points obtained in the assessment of all five factors ("fluency", "originality", "abstract name", "development" and "closure") and divide this sum by five.

2.3.2. Diagnostics of motivation for educational activity "Unfinished sentences" test (A. B. Orlov)

The methodology refers to the group of projective methods. The child is offered a set of incomplete sentences and asked to complete them. In his spontaneous answers, the test subject projects his inner qualities under the influence of the provocative beginning (the opening phrase) - in this way, a peculiar effect of projection on a screen arises, which depicts:

o hidden experiences;

o deep motives;

o the attitude towards oneself and towards close people;

o the perception of significant events in life;

o experienced fears, feelings of guilt (https://kunchev.blog.bg).

The methodology contains 25 unfinished sentences. Each completed sentence is evaluated from the position of the attitude expressed by the child - positive or negative and refers to one of the four indicators of motivation to learn:

1). Type of personally significant activity of the student (study, play, work, etc.).

2). Subjects personally significant for the student (teachers, classmates, parents) who influence the child's attitude to the learning process.

3). Sign of the student's attitude to learning (positive; neutral; negative) relationship between social and cognitive motives in learning and their hierarchy.

4). Student's attitude towards specific subjects and their content.

If the sentences do not contain an expressed emotional attitude to the indicators of learning motivation, then they are not reflected in the analysis.

2.3.1. Questionnaire survey

The additional survey in the study includes:

• Conducting a survey with teachers (Appendix No. 1).

• Conducting a survey with parents before approving the Program for increasing the creativity and motivation of primary school-aged students (Appendix No. 2).

• Conducting a survey with parents after approving the Program for increasing the creativity and motivation of students of primary school age (Appendix No. 3).

2.4. Stages of research

The research goes through the following stages:

• First stage – theoretical research and analysis of available literature – in the period January – September, 2019.

• Second stage - preparation of tools for conducting psychological research - October - March, 2020.

• Third stage – conducting an empirical study:

o Conducting a survey of teachers and parents - in the period April - June 2020.

o Conducting a test study of the EG and CG students before (in September) and after the program – (in January 2021).

o Conducting a survey among parents - in the period February - March, 2021.

• Fourth stage - processing of the results - until October 2021.

• Fifth stage – analysis of results, drawing conclusions and recommendations for practice – until August 2022.

2.5. Results processing methods

The following methods were used in SPSS, 19 to process the results of the survey and the conducted tests:

• Descriptive statistics, frequency analysis;

• Chi-square analysis;

• Mann-Whitney test;

• T-test for independent samples;

• t-test for dependent samples;

2.6. A model for increasing the motivation and creativity of students of primary school age

2.6.1. Nature and specific characteristics of the model

The program for increasing the motivation and creativity of students of primary school age includes the application of ICT tools in the educational process. the current generation of students is the so-called Z-generation, which has grown up with the use of information technology, which has become part of their everyday life. Facilitated access to information changes the standard roles of teacher and students, in the process of assimilation of information, as the role of students from passively listening and perceiving information provided by the teacher changes to active participants in the educational process. Therefore, information and communication technologies become a means of training, development of adolescents, upbringing, diagnosis of acquired knowledge and provision of information necessary for the implementation of the educational process. The use of technology in education contributes to:

• formation of a suitable psychological climate for the implementation of learning activities;

• use of various training methods;

• limitation of uniformity in the educational process;

• promoting the active participation of students;

• ensuring flexibility in the work of the teacher;

• quick access to various information.

In addition to facilitating the learning process, the use of technology also promotes the development of children's personality (Figure 2).

Figure 2. Development of children's personality through the use of information and communication technologies in the educational process

By its very nature, teaching methods include the methods and principles that are used in the teaching process. Methods may include class participation in demonstration, rehearsal, or a combination of these, with the choice of specific methods being determined by the specifics of the subject being taught and the students' knowledge and skills at the particular time, as well as their motivation to use non-traditional methods for education. Basically, the training methods are divided into three groups, presented in the following figure 3.

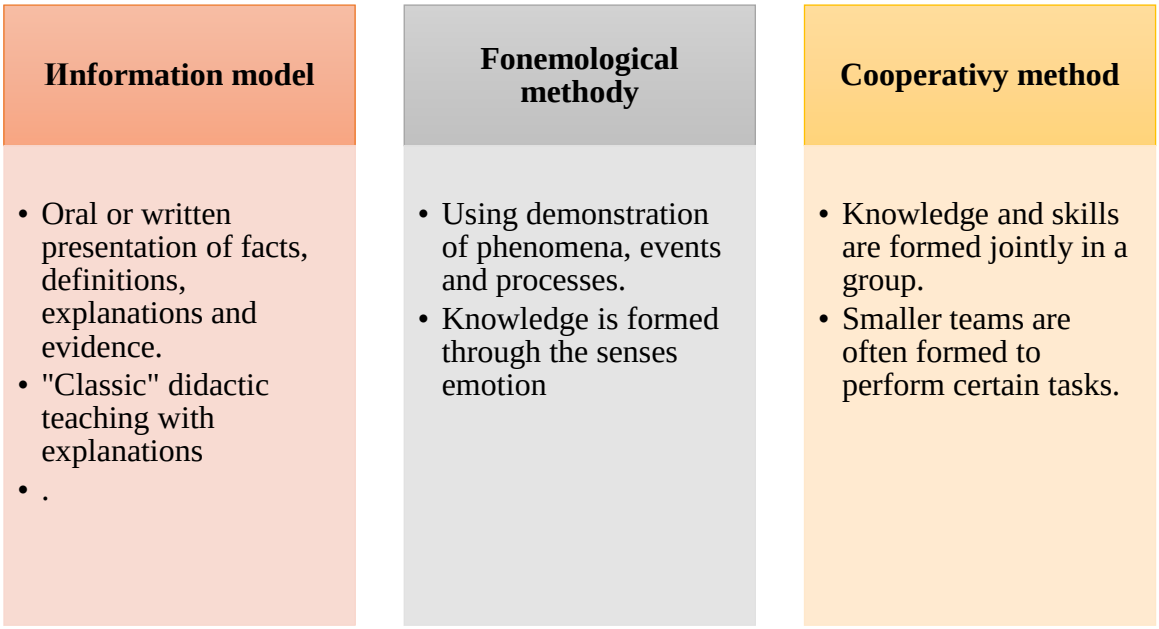

Figure 1 Training methods (Terzieva, Kademova-Kacarova, 2013, p. 239)

The use of technology in education refers to all possible technical means and tools that can be used, such as: an environment for the transfer of knowledge and information - a computer; audiovisual means; Internet-based ICT systems, etc. The technical equipment (hardware) itself and the inclusion of appropriate software to provide the learning materials determines the type of ICT-based learning methods used. According to their functions, ICT means can be divided into four large groups.

The application of modern ICT means in the educational process promotes the responsibility of students in building habits for learning new knowledge, comprehensive learning and self-improvement.

2.6.2. How to apply the model and expected results

The studied students are divided into a control and an experimental group. In the experimental group, the model was applied within one academic term. Training in the control group was unchanged. 4 hours of compulsory training were used - 5 times a week, the classes on ZIP - 2 times a week and the classes on information technology - 2 times a week. After conducting surveys among teachers and parents, they were informed about the Children's Education Program and gave their consent. An important condition was the participation of parents in every task assigned to the students.

The purpose of the program is to increase the creativity and motivation of the students, as well as the participation of parents in completing the assigned tasks.

The students were presented with 12 tasks to complete, and the condition was that they were completed with the participation of a parent.

1. Preparation of presentations, the goal is to present the learning content in a more interesting and accessible way to the class.

2. Showing multimedia developments of the lessons - through the created learning discs, positive emotions are created in the student towards the learning process, learning is fun, successful and interesting.

3. Creation of multimedia encyclopedias in order to stimulate independent cognitive activity.

4. Demonstrations of computer didactic games in order to improve independence.

5. Solving online crossword puzzles, matching exercises to test knowledge.

6. Bingo and Lotto games - the game starts in the virtual classroom, then the students' task is to continue it with their parents by asking themselves short questions like:

- Solving mathematical problems

- Their Roman and Arabic numerals respectively

- Capitals - countries

- Photos of landmarks - names

- Portraits of famous people - their names and contributions

7. Deepening of knowledge on certain topics - choose educational channels "Discovery Education", "National Geographic", and the task is to tell in text what they have learned.

8. Creation of Family Tree - happens through meeting with relatives, researching family documents, photographs, clarifying facts, conversation and participation of parents.

9. Create your own crossword puzzles.

10. Creation of collages, poems, films, drawings on themes.

11. Conducting an imaginary interview with a parent, a famous person.

12. In the Skype classroom - observed 3 interviews with writers and experts, 6 broadcasted creative performances.

The expected results of implementing the program are:

• Increasing students' motivation.

• More active involvement of students in the learning process.

• Independent solving of assigned tasks.

• Manifestation of creativity and creativity in solving tasks.

• Reducing tension and stress when solving tasks for independent work.

• Increasing the commitment of parents to the learning process, as a result increasing the learning motivation of students.

• Improving the overall mental state of the students, which will have a positive impact on their motivation to show creativity.

CHAPTER III.

Analysis of the results of the psychological research

• 3.1. Data on subjects

• 3.1.1. Data on the studied students

• The object of the study are 100 children from the primary classes of schools in Blagoevgrad, aged 6-10 years. The number of examined children in the schools is different and depends on how many of them the parents have given their written consent to participate in the research. Children attending TsKODUHZ were also examined.

• The following table presents the main characteristics of the primary school students who took part in the study.

Table 4. Frequency distribution of the studied students according to their gender, age, class and school

	Frequency	**Percent**
Gender		
Boys	50	50%
Girls	50	50%
Age		
6 y	5	5%
7 y	27	27%
8 y	27	27%

9 y	26	26%
10 y	15	15%
Class		
1 grade	25	25%
2 grade	25	25%
3 grade	25	25%
4 grade	25	25%
School		
IX ОУ „ Пейо Крачолов Яворов“	30	30%
VII „ Кузман Шапкаров“	60	60%
ЦКОДУХЗ	10	10%

- Following is a frequency distribution of the studied students divided by groups - EG and KG.

Table 5. *Frequency distribution of the examined students from EG and CG according to their gender*

			Gender		Total
			Boy	Girl	
Group	EG	Number	19	31	50
		%	38,0%	62,0%	100,0%
	CG	Number	31	19	50
		%	62,0%	38,0%	100,0%
Total		Number	50	50	100
		%	50,0%	50,0%	100,0%

- . The results of the analysis show that EG consists of 38% male and 62% female students. In CG, 62% are boys, while the remaining 38% are girls

- ***Table 6 Frequency distribution of the examined students from EG and CG according to their class***

	Class	Total

			1	2	3	4	
Group	EG	Number	12	13	13	12	50
		%	24,0%	26,0%	26,0%	24,0%	100,0%
	CG	Number	13	12	12	13	50
		%	26,0%	24,0%	24,0%	26,0%	100,0%
All		Number	25	25	25	25	100
		%	25,0%	25,0%	25,0%	25,0%	100,0%

• The distribution of the examined students from EG according to the class in which they study is: 24% - students from the first grade, 26% - from the second, 26% - from the third grade and 24% - from the fourth. In KG, 26% of the students are from the first grade, 24% - from the second, 24% - from the third and 26% - from the fourth grade.

Table 7. *Frequency distribution of the examined students from EG and CG according to their age*

			Age					Total
			6 г.	7 г.	8 г.	9 г.	10 г.	
Group	EG	Number	2	14	13	13	8	50
		%	4,0%	28,0%	26,0%	26,0%	16,0%	100,0%
	CG	Number	3	13	14	13	7	50
		%	6,0%	26,0%	28,0%	26,0%	14,0%	100,0%
Total		Number	5	27	27	26	15	100
		%	5,0%	27,0%	27,0%	26,0%	15,0%	100,0%

• The table above shows the age distribution of the examined primary school students, where it can be seen that 4% of them are 6 years old, 28% - 7 years old, 26% - 8 years old, 26% - at the age of 9 and 16% at the age of 10. The age distribution of the examined pupils from KG shows that 6% of them are at the age of 6, 26% - at the age of 7, 28% - at the age of 8, 26 % - at 9 years and 14% - at 10 years.

• 3.1.2. Data on parents and teachers surveyed

• Additional data on the studied teachers and parents are presented in detail in the dissertation work.

• 3.2. Descriptive statistics of the results of the conducted research on the creativity and motivation of the studied students (from the entire sample)

Table 8. Descriptive statistics of the score (before the program) of the studied students on the Williams Creativity Test, the Williams Creativity Test and the test of motivation for learning activities.

	M	Me	Mo	SD	Minimum value	Maximum value	Asymmetry	Excess
Тест за креативност на Уилямс								
Lightness	12,00	12,00	12,00	0,000	12	12	-	-
Flexibility	5,90	6,00	6,00	1,573	2	9	0,010	-0,288
Original	8,34	7,00	12,00	4,684	2	20	0,974	0,338
Elaboration	3,54	1,00	0,00	4,349	0	14	0,783	-0,956
Names	12,15	12,00	12,00	0,626	12	16	1,429	1,205
Creativity-Wiliams (general ball)	41,84	39,00	35,00	9,037	29	67	0,963	0,246
Test Creativity Torrence								
Original	8,06	8,00	9,00	1,984	4	12	0,058	-0,525
Abstraction names	10,54	9,50	6,00	5,727	0	22	0,173	-0,964
Closure resistance	6,98	7,00	8,00	2,035	2	11	-0,288	-0,438
Development	107,79	108,00	73,00	38,795	51	183	0,243	-1,229
Fluidity	7,63	8,00	7,00	1,600	3	10	-0,279	-0,475
Creativity Torrence (normal)	1,93	1,00	1,00	1,130	1	4	0,825	-0,808
Creativity Torrence(general ball)	28,24	28,00	19,00	9,186	10	46	0,118	-1,223

„ Unfinished sentences" by Orlov								
Positive	16,23	16,50	17,00	4,467	6	24	-0,192	-0,799
Negative	6,07	6,00	3,00	3,291	1	14	0,539	-0,396
Neutral	2,96	2,00	0,00	3,238	0	25	3,455	20,761

• Descriptive statistics of the raw and total score of the examined students (before the program) on the psychological instruments (Williams Creativity Test, Torrens Creativity Test and Orlov's "Incomplete Sentences") are presented above. As can be seen from the skewness and kurtosis values presented, the data distributions approximately correspond to the Gaussian, with the exception of the distribution of "neutral" values of the studied students using the "Incomplete Sentences" methodology.

Table 9. Descriptive statistics of the score (after the program) of the studied students on the Williams Creativity Test, the Williams Creativity Test and the test of motivation for learning activities

	M	Me	Mo	SD	Minimal	Maximal	Asimetry	Exces
Lightness (after program)	12,00	12,00	12,00	0,000	12,00	12,00	-	-
Flexibility(after program)	6,37	6,00	6,00	1,704	2,00	10,00	-0,023	-0,454
Original (after program)	11,68	10,50	6,00	6,736	2,00	26,00	0,408	-1,162
Elaboration(after program)	9,06	9,50	0,00	7,153	0,00	25,00	0,349	-0,914
Names (after program)	16,58	12,00	12,00	6,069	12,00	33,00	1,054	-0,197
Creativity Wiliams (total) (after program)	55,69	52,00	53,00	18,275	30,00	96,00	0,451	-0,991

Originalт (after program)	8,41	9,00	9,00	1,990	4,00	12,00	-0,108	-0,671
Abstraction names (after program)	12,69	13,50	15,00	5,892	0,00	22,00	-0,261	-0,976
Closure resistance (after program)	9,12	9,00	9,00	3,580	3,00	20,00	0,834	0,485
Development (after program)	112,92	109,00	73,00	38,342	54,00	184,00	0,205	-1,283
Fluidity (after program)	8,89	9,00	9,00	2,112	5,00	14,00	0,056	-0,881
Creativity Torrance (total) (after program)	30,41	30,80	37,80	9,445	14,60	49,00	0,105	-1,257
Positive(after program)	18,40	19,00	25,00	5,160	7,00	25,00	-0,393	-0,966
Negative (after program)	4,80	5,00	0,00	3,698	0,00	14,00	,473	-0,557
Neutral(after program)	1,80	1,00	0,00	2,416	0,00	9,00	1,182	0,163

• Descriptive statistics of the raw and total score of the studied students (after the program) on the psychological instruments (Williams Creativity Test, Torrens Creativity Test and Orlov's "Incomplete Sentences") are presented above. As can be seen from the skewness and kurtosis values presented, the data distributions approximately fit the Gaussian.

• 3.3. Analysis of the leading motivation for learning activity

• Following are the results of a frequency analysis (on the "Incomplete sentences" test for the entire sample).

Table 10. Frequency distribution of the studied students according to the leading motives for educational activity (before the program)

	Честота	Процент	Кумулативен процент
Activity, games, work	26	26,0	26,0
Parents, teachers	23	23,0	49,0
School subject	19	19,0	68,0
Negative school attitude	5	5,0	73,0
Positive school attitude	20	20,0	93,0
Attitude to school at all	7	7,0	100,0
Total	100	100,0	

• The conducted analysis shows that the leading motives for educational activity (after the program) of the studied students are activity, games, work in 26% of the sample, parents and teachers - in 23%, positive attitude towards the school - in 20%, study subject - at 19%, attitude towards the school in general – at 7% and negative attitude towards the school – at 5%.

• 3.4. Analysis of differences in creativity and motivation between EG and CG before the program

• Following are the results of a two independent samples t-test to determine if statistically significant differences in creativity and motivation were found between EG and CG before the program.

• Table 12. Differences in creativity and motivation between EG and CG before the program

	Group	N	M	SD	t	df	p
Тест за креативност на Уилямс							
Lightness	EG	50	12,00	0,000	-		
	CG	50	12,00	0,000		-	-
Flexibility	EG	50	5,92	1,510	0,127	98	0,900

	CG	50	5,88	1,649			
Original	EG	50	8,16	4,273	0,383		
	CG	50	8,52	5,100		98	0,703
Elaboration	EG	50	3,24	4,197	0,000		
	CG	50	3,84	4,519		98	0,493
Names	EG	50	12,14	0,572	0,159		
	CG	50	12,16	0,681		98	0,874
Creativity William-(total)	EG	50	41,26	8,106	0,640		
	CG	50	42,42	9,931		98	0,524
Torrence creativity test							
Original	EG	50	8,00	2,020	0,301		
	CG	50	8,12	1,965		98	0,764
Abstraction names	EG	50	10,66	5,340	0,209		
	CG	50	10,42	6,141		98	0,835
Closure resistance	EG	50	6,84	2,262	0,686		
	CG	50	7,12	1,792		98	0,494

Development	EG	50	106,52	38,692	0,326		
	CG	50	109,06	39,249		98	0,745
Fluidity	EG	50	7,40	1,726	1,446		
	CG	50	7,86	1,443		98	0,151
Creativity(Torrence-normal)	EG	50	1,90	1,111	0,264		
	CG	50	1,96	1,160		98	0,792
Creativity (Torrence- total)	EG	50	27,94	9,210	0,325		
	CG	50	28,54	9,245		98	0,746
"Unfinished sentences" by Orlov							
Positive	EG	50	17,04	4,145	1,835		
	CG	50	15,42	4,669		98	0,070
Negative	EG	50	5,86	3,464	0,636		
	CG	50	6,28	3,130		98	0,526
Neutral	EG	50	2,60	3,720	1,113		
	CG	50	3,32	2,661		98	0,268

• The presented results show that no statistically significant differences (p> 0.05) were found in creativity and motivation between EG and CG students before the program. For neutrals, a non-parametric Mann-Whitney test was performed (due to the inability to meet the prerequisites for a parametric analysis), which also found no statistically significant differences between groups (U=977,000; p=0.057).

•

• The following are results of a Pearson Chi-square analysis to determine whether statistically significant differences in driving motives are found between EG and CG before the program.

- ***Table 13 Analysis of the differences between EG and CG in the leading motives before the program***

χ^2=1,596; df=4; p=0,81			Leading motive					Total
			Activity, games, work	Parents,teachers	School subject	Negative attitude to school	Positive attitude to school, at all	
Group	EG	Number	12	15	10	4	9	50
		%	24,0%	30,0%	20,0%	8,0%	18,0%	100,0%
	CG	Number	16	11	11	5	7	50
		%	32,0%	22,0%	22,0%	10,0%	14,0%	100,0%
Total		Number	28	26	21	9	16	100
		%	28,0%	26,0%	21,0%	9,0%	16,0%	100,0%

• As can be seen from the table presented above, there are no statistically significant differences between EG and CG in the leading motives before the program (χ2(4)=1.596; p=0.81).

• 3.5. Analysis of differences in creativity and motivation for learning activity before and after the program

• Following are the results of a two-sample t-test to determine whether statistically significant differences in creativity and motivation are found between EG and CG before the program.

•

• 3.5.1. Analysis of differences in creativity and motivation before and after the EG program

• The following table presents an analysis of the differences in creativity and motivation for learning activities before and after the program at EG.

•

Table 14. Differences in creativity and motivation for learning activities before and after the program at EG

	M	N	SD	t	df	p
Creativity test Williams						
Lightness	12,00	50	0,000	-		-
Lightness (after P)	12,00	50	0,000		-	
Flexibility	5,92	50	1,510	5,957		0,000
Flexibility (after P)	6,76	50	1,623		50	
Original	8,16	50	4,273	8,393	50	0,000
Original(after P)	14,68	50	6,844			
Elaboration	3,24	50	4,197	13,259	50	0,000
Elaboration (after P)	13,98	50	5,888			
Names	12,14	50	0,572	10,476	50	0,000
Names (after P)	20,90	50	5,980			
Creativity (Williams - total)	41,26	50	8,106	14,042	50	0,000
Creativity (Williams - total-after P)	68,32	50	15,829			
TORRANCE CREATIVITY TEST						
Original	8,00	50	2,020	5,870	50	0,000
Original (after P)	8,68	50	1,994			
Names abstraction	10,66	50	5,340	8,748	50	0,000
Names abstraction (after P)	14,84	50	4,921			
Closure resistance	6,84	50	2,262	10,379	50	0,000

Closure resistance (after P)	11,14	50	3,758			
Develepment	106,52	50	38,692	9,466	50	0,000
Development (after P)	116,76	50	37,440			
Fluidity	7,40	50	1,726	9,825	50	0,000
Fluidity (after P)	9,78	50	2,261			
Creativity (Torrance - total)	27,94	50	9,210	15,676	50	0,000
Creativity -(Torrance - total) (after program)	32,24	50	9,142			
„ Unfinished sentences" by Orlov						
Positive	17,04	50	4,145	9,244	50	0,000
Positive(after P)	21,46	50	3,792			
Negative	5,86	50	3,464	4,652	50	0,000
Negative (after P)	3,32	50	3,656			
Neutral	2,60	50	3,720	4,512	50	0,000
Neutral (after P)	0,22	50	0,648			

The conducted t-test shows that statistically significant differences are found in the EG students before and after the program regarding the following components of creativity: flexibility ($t(50)=5.957$; $p<0.001$); originality ($t(50)=8.393$; $p<0.001$); elaboration ($t(50)=13.259$; $p<0.001$); name ($t(50)=10.476$; $p<0.001$); Williams creativity ($t(50)=14.042$; $p<0.001$) overall; originality (Torrens) ($t(50)=5.870$; $p<0.001$); abstractness of names ($t(50)=8.748$; $p<0.001$); closure resistance ($t(50)=10.379$; $p<0.001$); development ($t(50)=9.466$; $p<0.001$); fluency ($t(50)=9.825$; $p<0.001$) and overall Torrens creativity ($t(50)=15.676$; $p<0.001$). And more specifically, the analysis shows that in the studied students from EG after the Program to increase creativity and motivation was carried out, significantly higher levels of creativity were found (creativity as a construct including the four cognitive factors for divergent thinking):

flexibility in relation to changes to the drawings originally provided; originality of ideas; elaborateness related to symmetry; ability to visually represent the essence of drawings through vocabulary.

• Analogously, after a Program to increase creativity and motivation was carried out, significantly higher levels of the following components of creativity were found in the studied primary school students: originality, in the sense of unconventionality and ability to think creatively; ability to emphasize the main point, ability to understand the essence of the problem; ability to be open to novelties and diversity of ideas for a long time, ability to postpone the final decision long enough to make a mental leap and create an original idea; ability to develop thoughtful ideas in detail; fluidity. The level of general creativity (according to Torrens) among the studied primary school students is also significantly higher after a program to increase creativity and motivation was carried out.

• The conducted analysis gave reason to confirm the assumption made in the first hypothesis, that the proposed Program for increasing creativity and motivation will lead to significant changes in the motivation of students (from EG) in primary school age.

• As can be seen from the table presented above, there are also statistically significant differences in the EG students before and after the program in their motivation for learning activities in: positive attitude towards learning activities ($t(50)=9.244$; $p<0.001$); negative attitude towards learning activity ($t(50)=4.652$; $p<0.001$), neutral attitude towards learning activity ($t(50)=15.676$; $p<0.001$). And more specifically, a more pronounced positive attitude towards the educational activity was established among the examined students from the EG after the conducted Program compared to before. The obtained result also shows a decrease in the negative and neutral attitude towards the educational activity among the examined students from EG after the conducted Program compared to before.

• The conducted analysis gave reason to confirm the assumption made in the second hypothesis, that the proposed Program for increasing creativity and motivation will lead to significant changes in the creativity of students (from EG) in primary school age.

•

• Following are the results of a two-sample t-test to determine whether statistically significant differences are found in creativity and motivation before and after the CG program.

- ***Table 15.*** *Различия в креативността и мотивацията преди и след програмата при КГ*

	M	N	SD	t	df	p
Williams creativity test						
Lightness	12	50	0,000	-		-
Lightness(after P)	12	50	0,000		-	
Flexibility	5,88	50	1,649	0,927		0,358
Flexibility (after p)	5,98	50	1,708		50	

Original	8,52	50	5,100	1,661	50	0,103
Original (after P)	8,68	50	5,145			
Elaboration	3,84	50	4,519	2,393	50	0,021
Elaboration(after P)	4,14	50	4,394			
Names	12,16	50	0,681	1,941	50	0,058
Names (after P)	12,26	50	0,751			
Creativity (Williams - total)	42,42	50	9,931	3,055	50	0,004
Creativity (Williams - total – after P)	43,06	50	9,935			
Torrence creativity test						
Original	8,12	50	1,965	0,444	50	0,659
Original (after P)	8,14	50	1,969			
Names abstraction	10,42	50	6,141	1,429	50	0,159
Names abstraction (after P)	10,54	50	6,041			
Closure resistance	7,12	50	1,792	0,191	50	0,850
Closure resistance (after P)	7,10	50	1,854			
Development	109,06	50	39,249	0,275	50	0,785
Development (after P)	109,08	50	39,223			
Fluidity	7,86	50	1,443	1,265	50	0,212
Fluidity (after P)	8,00	50	1,512			

Creativity (Torrance - total)	28,54	50	9,245	0,154	50	0,878
Creativity (Torrance- total) (after P)	28,57	50	9,477			
„Unfinished sentences by Orlov”						
Positive	15,42	50	4,669	0,829	50	0,411
Positive(after P)	15,34	50	4,507			

- • The conducted t-test shows that there are slight but statistically significant differences in elaboration, (as a cognitive factor for divergent thinking) ($t(50)=2.393$; $p<0.05$), as well as in general creativity (ability to divergent thinking) according to Williams ($t(50)=3.055$; $p<0.01$), but no significant differences were found regarding the other components of creativity and motivation before and after the program at CG. It should be emphasized here that these individuals were not worked on under the Program for Increasing Creativity and Motivation, and the slight changes that are found in the second creativity study are due to the training and age development of the students.
- • The conducted t-test shows that there are no statistically significant differences ($p>0.05$) in creativity before and after the program at CG in terms of: flexibility; originality; name; originality (according to Torrens); abstractness of names; closure resistance; development; fluency and creativity according to Torrens in general.
- • No statistically significant differences were found in the positive attitude towards the educational activity before and after the program at CG ($p>0.05$).
- • The conducted analysis gave reason to partially confirm the assumption in the third hypothesis, that in the control group, no significant changes in terms of motivation and creativity will be found after the re-examination.
- • 3.6. Analysis of differences in creativity and motivation between EG and CG after the program
- •

- • Below are the results of a t-test to test for significant differences in creativity and motivation between EGs and CGs following the Creativity and Motivation Enhancement Program involving only EGs.
- ***Table 16. Differences in creativity and motivation between EG and CG after the program***

	Група	N	M	SD	t	df	p
Creativity Williams test							
Lightness, after p	EG	50	12,00	0,000	-		
	CG	50	12,00	0,000		-	-
Flexibility, after p	EG	50	6,76	1,623	2,341		0,021
	CG	50	5,98	1,708		98	
Original, after P	EG	50	14,68	6,844	4,955		0,000
	CG	50	8,68	5,145		98	
Elaboration , after p	EG	50	13,98	5,888	9,470		0,000
	CG	50	4,14	4,394		98	
Name, after P	EG	50	20,90	5,980	10,136		0,000
	CG	50	12,26	0,751		98	
Creativity (Williams - total – after p)	EG	50	68,32	15,829	9,558		0,000
	CG	50	43,06	9,935		98	
Torrence creativity test							

Original, after P	EG	50	8,68	1,994	1,362		0,176
	CG	50	8,14	1,969		98	
Name abstraction, after p	EG	50	14,84	4,921	3,902		0,000
	CG	50	10,54	6,041		98	
Closure resistance, after p	EG	50	11,14	3,758	6,817		0,000
	CG	50	7,10	1,854		98	
Development, after p	EG	50	116,76	37,440	1,002		0,319
	CG	50	109,08	39,223		98	
Fluidity, after p	EG	50	9,78	2,261	4,627		0,000
	CG	50	8,00	1,512		98	
Creativity (Torrance - normal) (after p)	EG	50	2,28	1,262	1,320		0,190
	CG	50	1,96	1,160		98	
Creativity (Torrance- total) (after p)	EG	50	32,24	9,142	1,970		0,052
	CG	50	28,57	9,477		98	
„Unfinished sentences by Orlov							
Positive, after p	EG	50	21,46	3,792	7,348	98	0,000

	CG	50	15,34	4,507			
Negative, after p	EG	50	3,32	3,656	4,349		0,000
	CG	50	6,28	3,130		98	
Neutral, after p	EG	50	0,22	0,648	8,632		0,000
	CG	50	3,38	2,506		98	

The conducted t-test shows that in EG students compared to CG students after the program, statistically significant differences are found regarding the following components of creativity: flexibility ($t(98)=2.341$; $p<0.05$); originality ($t(98)=4.955$; $p<0.001$); elaboration ($t(98)=9.470$; $p<0.001$); name ($t(98)=10.136$; $p<0.001$); Williams creativity ($t(98)=9.558$; $p<0.001$) overall; originality (Torrens) ($t(98)=5.870$; $p<0.001$); abstractness of names ($t(98)=3.902$; $p<0.001$); closure resistance ($t(98)=6.817$; $p<0.001$) and fluency ($t(98)=4.627$; $p<0.001$). And more specifically, the analysis shows that in the studied students from EG, compared to CG, after the Program to increase creativity and motivation was carried out, significantly higher levels of creativity were established (creativity, as a construct including the four cognitive factors for divergent thinking) : flexibility with regard to changes to the initially provided drawings; originality of ideas; elaborateness related to symmetry; ability to visually represent the essence of drawings through vocabulary. EG students who have completed the program also demonstrate significantly more pronounced abilities to: find solutions to problems; emphasizing the main/important; openness to new things and to diversity and productivity.

• The conducted t-test shows that, in comparison with students from EG, after the program, no statistically significant ($p> 0.05$) differences were found regarding the following components of creativity: originality (according to Torrens), i.e. unconventionality; development (ability to develop thoughtful ideas); creativity according to Torrens in general.

• Statistically significant differences were also found between EG students and CG students (after the program) in their motivation for learning activities in

terms of: positive attitude towards learning activities (t(98)=7.348; p<0.001); negative attitude towards learning activity (t(98)=4.349; p<0.001), neutral attitude towards learning activity (t(98)=8.632; p<0.001). And more specifically, a more pronounced positive attitude towards the educational activity was established in the studied students from the EG after the program for increasing creativity and motivation compared to the students from the CG who did not participate in the program. The obtained result also shows a lower negative and neutral attitude towards the learning activity among the studied students from EG after the program for increasing creativity and motivation compared to CG at the second measurement.

- ***Table 17Analysis of differences between EG and CG in leading motives after the program***

χ^2=13,161; df=4; p=0,011			Leading motive					Total
			Activity, games, work	Parents, teachers	School subject	Negative attitude to school	Positive attitude to school	
Group	EG	Number	10	12	8	0	20	50
		%	20,0%	24,0%	16,0%	0,0%	40,0%	100,0%
	CG	Number	16	11	11	5	7	50
		%	32,0%	22,0%	22,0%	10,0%	14,0%	100,0%
Total		Number	26	23	19	5	27	100
		%	26,0%	23,0%	19,0%	5,0%	27,0%	100,0%

• The conducted Chi-square analysis shows that in EC after the Program for increasing creativity and motivation the leading motives are: positive attitude towards the school - in 40% of the EC, parents and teachers - in 24% of the EC, activities, games, work - in 20%, study subject - at 16% of EG, while at CG in the second measurement the leading motives are: activity, games, work - at 32%, study subject - at 22%, parents and teachers - at 22%, positive attitude towards the school – at 27% and negative attitude towards the school – at 10%.

• 3.7. Gender differences in creativity and motivation in elementary school-age children

• The following are the results of a t-test to examine whether significant gender differences in creativity and motivation are found in elementary school-aged children.

• The results presented in the table in the work above show that no statistically significant gender differences are found in creativity and motivation among children of primary school age, with the exception of the originality component of creativity. That is, only statistically significant differences were found between boys and girls only in terms of originality, unconventionality ($t(98)=2.129$; $p<0.05$) among the studied students, with higher levels in boys compared to girls.

3.8. Additional analysis of the results of a study conducted among parents

The indicated results of the research with parents were conducted before the implementation of the model for increasing the motivation and creativity of students of primary school age. Parents of all students from the control and experimental groups were surveyed. The answers are indicated in graphs in the dissertation.

CONCLUSION

Creativity is a complex phenomenon, the product of which is obtained from specific personal characteristics and qualities associated with perceiving and recreating in a new and original way. The uniqueness of the creative process is associated with the manifestation of cognitive processes in individuals, based on specificity in perception, in relation to objects, activities and phenomena. The very imagination of the creator is an individual recreation of reality, which is the fruit of the development of the intellect and creative abilities. The development of students' creative abilities is a necessity for their formation as individuals. Creative teaching promotes the formation of thinking and information-seeking children, which forms their creative thinking. The emotional attitude of students in the creative process is a prerequisite for their high creativity, imagination and fantasy. Therefore, it is extremely important in the educational process to provide students with an opportunity to present their personal impressions, to express their emotional attitude towards specific objects and phenomena, as well as to be able to choose the means of expression to use to develop their creative thinking. Although in the primary school stage, children's creativity can be difficult, due to insufficient knowledge of students related to the features and specific characteristics of the objects they recreate, they should be encouraged by teachers to be creative and use a variety of techniques to recreate the objects.

The degree of parental involvement in the child's life and the dominant emphasis of upbringing have long-term effects on his future socialization and perception of the surrounding world and everything that happens. The priority of our society is the provision of education and the formation of an active person, able to think independently, able to flexibly adapt to changing conditions, as well as find ways of adaptation and self-realization. Therefore, in recent years, the legislation in our country has brought out the important participation of parents in the

process of educating adolescents and their cooperation with educational institutions for adaptation, formation of social skills and habits and confirmation in the social environment.

In this context and the aim of the present dissertation was to trace whether there is a relationship between parental support and increasing creativity and motivation in primary school students, through a proposed Program to increase creativity and motivation.

Three hypotheses were raised and confirmed:

The assumption in the first hypothesis, that the proposed Program to increase creativity and motivation will lead to significant changes in the motivation of students (of EG) in primary school age, was confirmed.

The analysis carried out shows that after a program to increase creativity and motivation was carried out, significantly higher levels of creativity (creativity as a construct including the four cognitive factors for divergent thinking) were found in the studied primary school students: flexibility in relation to changes in the initially provided drawings; originality of ideas; elaborateness related to symmetry; ability to visually represent the essence of drawings through vocabulary. Similarly, after a program to increase creativity and motivation was carried out, significantly higher levels of the following components of creativity were found in the studied primary school students: originality, in the sense of unconventionality and ability to think creatively; ability to emphasize the main point, ability to understand the essence of the problem; ability to be open to novelties and diversity of ideas for a long time, ability to postpone the final decision long enough to make a mental leap and create an original idea; ability to develop thoughtful ideas in detail; fluidity. The level of general creativity (according to Torrens) among the studied primary school students is also significantly higher after a program to increase creativity and motivation was carried out.

The assumption in the second hypothesis, that the proposed Program to increase creativity and motivation will lead to significant changes in the creativity of students (of EG) in primary school age, was confirmed.

To the extent that there was a significant increase in the positive attitude towards the learning activity among the examined students from the EG after the program for increasing creativity and motivation compared to before. The conducted analysis also showed a decrease in the negative and neutral attitude towards the learning activity among the studied primary school students after the program for increasing creativity and motivation compared to before.

The assumption in the third hypothesis that no significant changes in motivation and creativity will be found in the control group after the retest was partially confirmed.

The analysis carried out showed that there were slight but statistically significant differences in elaboration (as a cognitive factor for divergent thinking), as well as in the general ability to divergent thinking, but no significant differences were found in relation to the other components of creativity and in motivation before and after the Program to increase creativity and motivation at CG. In this context, as it was mentioned above, CG was not worked on the Program to increase creativity and motivation, and the slight changes that are found in the second study of creativity may be due to the schooling and age development of the students.

In this context, no significant differences were found in creativity before and after the program at CG in terms of: flexibility; originality; name; originality (according to Torrens); abstractness

of names; closure resistance; development; fluency and creativity according to Torrens as a whole, and no statistically significant differences were found in the positive attitude towards the learning activity before and after the program at CG.

The research conducted further showed that there is evidence of high effectiveness of the application of information and communication technologies in primary education, to encourage the active participation of students and optimize the learning process by facilitating learning in terms of time, space and access to information, transforming technologies not only as a means of conducting additional training, but as an integral part of a modern educational process, helping to increase its effectiveness. This is also confirmed by a study by Elka Valkanova conducted in 2019, which also approved a model with the aim of increasing creativity among students successfully. Therefore, information and communication technologies become a means of training, development of adolescents, upbringing, diagnosis of acquired knowledge and provision of information necessary for the implementation of the educational process.

SCIENTIFIC CONTRIBUTIONS

The dissertation has several main scientific contributions:

1. The first scientific contribution is the literary analysis related to the age characteristics of primary school students and the possibilities for stimulating their creativity and creativity. The essence of motivation and the peculiarities of building sustainable motivation for the development of creative potential are brought out.

2. The second scientific contribution is establishing the influence of parental support and relationships between parent and child on child development, children's motivation and the development of creative thinking.

3. The third scientific contribution is the proposed model for increasing the motivation and creativity of students of primary school age. The use of information and communication technologies in primary education, in addition to being a prerequisite for optimizing the learning process, promotes the active participation of students by increasing their learning motivation and manifestation of creativity and creativity when solving the tasks.

4. The fourth scientific contribution is proving the effectiveness of the proposed model, by conducting a psychological study among students of primary school age to measure their creativity and creative thinking. The results of the study prove an improvement in the overall mental state of the students, which has a positive impact on their motivation to show creativity.

5. The fifth scientific contribution is related to the proposed recommendations for changes in the ongoing educational process, through which to increase the motivation of students from the primary stage and to encourage the manifestation of creativity. The results of the conducted research provide an opportunity for conducting future research and research work among psychologists, with a special emphasis on motivating students to develop gifts and talents in the field of creativity and creativity.

Publications:

1. Dafkova, Blagovesta (2020) coll. "Interrelationship between attachment and neuro-psychic development in early childhood" Sixth scientific conference "Inside-out folk psychology and globalization", Veliko Tarnovo, "Veliko Tarnovo University" 2020; 73-78

2. Dafkova, Blagovesta (2020) "Motivation and creativity in primary school students", Doctoral School and 5-A Doctoral Scientific Session, Blagoevgrad, Neophyte Rilski University of Applied Sciences

3. Dafkova, Blagovesta(2020) meeting "Needs and motives in primary school age", Jubilee international conference "Transformations and challenges in the global world", Blagoevgrad, Neofit Rilski Secondary School.

4. Dafkova, Blagovesta (2019) report "Stimulating creativity and creativity in primary school students", First International Conference "Theatre Schools, Festivals and Audiences". Traditions, challenges and new directions", Blagoevgrad, "Neofit Rilski" University of Applied Sciences

5. Dafkova, Blagovesta (2022), coll. "Model for increasing creativity and motivation in primary school students", Jubilee international conference "Innovations in language and speech pathology", (in press).